

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti

Bakalářská práce

Sociální práce

Autor: Kateřina Matulová
Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Jurničková, Ph. D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji absolventskou práci zpracovala samostatně na základě použitých zdrojů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 16.3.2023

Kateřina Matulová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své práce Mgr. Pavlíně Jurníčkové, Ph.D. za její pomoc při vedení mé práce a za veškeré její připomínky a zpětnou vazbu, kterou mi poskytla. Jsem vděčná za její trpělivost a ochotu.

Poděkování také patří mojí rodině, za podporu při studiu. A nakonec chci poděkovat svému příteli Jirkovi za obrovskou podporu a velkou trpělivost, kterou měl během celého mého studia.

Obsah

Úvod.....	9
1 Vymezení pojmů	11
1.1 Inkluze.....	11
1.2 Lidé s mentálním postižením	13
1.3 Dobrovolnictví a dobrovolníci	14
1.4 Motivace.....	17
1.5 Pracovní zkušenost.....	18
2 Rešerše výzkumů a zdrojů	21
2.1 Inkluzivní dobrovolnictví: Dobrovolnická činnost osob s postižením	21
2.2 The Arc	22
2.3 Royal MeNcap	23
2.4 Možnosti a limity inkluzivního dobrovolnictví	23
2.5 Inclusive Volunteering: Benefits to Participants and Community.....	23
2.6 The Model of Inclusive Volunteering as a Condition for the Socialization of Disabled People: Research and Results	25
2.7 Volunteering together: inclusive volunteering and disabled people	26
2.8 Volunteering of people with disability.....	28
2.9 Dobrovolnictví a společenská participace osob s mentálním postižením.....	29
2.10 Fenomén „inkluzivní dobrovolnictví“: výzkum dobrovolnické činnosti osob s postižením.....	30
3 Propojení tématu s teoriemi sociální práce + etické hledisko	33
4 Propojení tématu se sociální politikou	39
5 Propojení tématu s metodami a technikami sociální práce	43
6 Legislativní ukotvení.....	47
7 Analýza potřebnosti	51
7.1 Volný čas klientů (Matulová, 2022, s. 47).....	51
7.2 Analýza potřebnosti ze strany klientů.....	53
7.3 Rozhovor s ředitelem Charity Prostějov a Vedoucí Domova Daliborka	56
7.4 Oslovení organizací hledající dobrovolníky	58
7.5 Závěr analýzy potřebnosti	60
8 Cílová skupina.....	61
9 Management rizik.....	63
10 Klíčové aktivity projektu.....	67
10.1 Identifikace dobrovolnické příležitosti	68
10.2 Realizace dobrovolnické činnosti	71
10.3 Evaluace	73
11 Harmonogram – Ganttův diagram	75

12 Výstupy a výsledky projektu	77
13 Popis přidané hodnoty projektu	79
14 Logframe projektu	81
15 Rozpočet	83
Závěr.....	85
Bibliografie.....	87
Seznam tabulek a obrázků.....	93
Anotace.....	95

Úvod

V dnešní době dochází více k zapojování lidí s mentálním postižením do společnosti, než jak tomu bylo kdykoliv v minulosti. Celý tento proces začleňování je ovlivněný i procesem deinstitucionalizace, který si klade za cíl odstranit prvky takzvané ústavní péče, kdy lidé byli zavřeni celý svůj čas v institucích. Pokud byla služba, kterou potřebovali, bylo zajištěno, aby je služba navštívila v jejich sociální službě.

Spousta lidí se zdravotním postižením může ovšem být velmi prospěšná jak pro společnost, tak i ekonomicky pro stát a nemusí jen být zavřeni v institucích. I když jde hlavně především o jejich prospěch a o vše, čemu se můžou naučit, získávat dovednosti a celkově jejich životy ve společnosti mohou nabrat jiný směr.

Zaměstnávání lidí se zdravotním postižením stále zůstává problémem vzhledem k jejich malé pracovní zkušenosti a chybějícím pracovním návykům. Zkušenosti i pracovní návyky si ale mohou osvojit i jinak. Například dobrovolnickou činností.

Dobrovolnická činnost je činnost člověka, který se vzdá něčeho svého na úkor jiné osoby, skupiny lidí nebo komunity.

Moje bakalářská práce si klade za cíl vytvoření projektu na zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti v různých oblastech dobrovolnictví. Půjde o klienty chráněného bydlení konkrétní organizace, kterou je Domov Daliborka, která spadá pod Charitu Prostějov.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou hlavních částí. První část bude spíše teoretická. Ta začíná kapitolou, ve které budou představeny a vysvětleny nejzákladnější pojmy práce. Potom jsou představeny podklady z oblasti odborných zdrojů, podobných projektů, teorií a metod sociální práce, sociální politiky a jako poslední kapitola první části je analýza potřebnosti, jejímiž výstupy nám ukazují, zda je po projektu poptávka a je možné ho realizovat.

Druhá část začíná kapitolou cílová skupina, je v ní popsáno, kdo jsou přímými a nepřímými příjemci tohoto projektu. Následující kapitolou je management rizik, ve kterém jsou shrnuta potencionální rizika, která se mohou vyskytnout, pravděpodobnost jejich vzniku a jak jim zamezit. Klíčové aktivity jako další popisují, jak by celý projekt měl jít postupně za sebou, co vše se v jednotlivé klíčové aktivitě musí udělat a jak v praxi využít znalosti teorií a metod sociální práce. Následuje tabulka harmonogramu, ve kterém jsou jednotlivé klíčové aktivity a jejich postupy zakresleny, jak jdou po sobě v měsících.

Jako další jsou popsány výstupy a výsledky projektu a jeho přidaná hodnota. Předposlední kapitolou je logframe projektu, ve kterém je celý projekt shrnutý od jeho záměru, přes cíl, výstupy až po klíčové aktivity. Je zde uvedena logika intervence, ukazatele úspěchu, zdroje a prostředky, kterými to lze ověřit a různé předpoklady a rizika.

A jako poslední kapitolou je rozpočet. Vyčíslení rozpočtu je v tabulce a pod tabulkou je rozpočet popsán slovy.

1 Vymezení pojmů

V této kapitole bych ráda představila pojmy, které jsou klíčové pro moji kvalifikační práci. Základních pojmů je celkem pět, a jsou jimi inkluze, lidé s mentálním postižením, dobrovolnictví, motivace a pracovní zkušenost.

V rámci tohoto projektu bude probíhat spolupráce s chráněným bydlením, jehož cílovou skupinou jsou lidé s mentálním postižením. Služba chráněného bydlení, ve které jsou klienti ubytováni, se snaží o co největší integraci svých klientů a vedení k jejich samostatnosti. Pokud by k integraci klientů docházelo přes dobrovolnickou činnost a klienti by byli motivováni pro to rozvíjet se, získali by tím možnost rozšířit si kolonku pracovních zkušeností ve svém životopisu a následně by jim to mohlo pomoci při hledání zaměstnání

1.1 Inkluze

Jako první bych ráda podrobněji mluvila o inkluzi, kterou bychom mohli nazvat zkráceně také jako začleňování lidí do společnosti, protože Matoušek, ve své knize Slovník sociální práce (2008, s. 38) hovoří o inkluzi jako o postupech a strategiích, které mají předcházet sociálnímu vyloučení, nebo to jsou podle něj postupy, které do společnosti mají zahrnout lidi již dříve vyloučené. Člověka sociálně vyloučeného autor definuje jako člověka žijícího na okraji společnosti, a který nemá příslušné zdroje ani příležitosti k tomu, aby se mohl společensky uplatnit dle pohledu jeho i společnosti. Sociální vyloučení se ovšem netýká pouze samotného jedince, ale často postihuje celou jeho rodinu nebo skupinu obyvatel. Tento člověk je často spojován s činy, které jsou protizákonné – krádeže, užívání návykových látek aj. Naopak oproti tomu člověk zahrnutý do společnosti je dle autora (Matoušek, 2008, s. 38) přijímán a společnost ho oceňuje.

Další autor Michalík (2011) mluví ve své knize o tom, že „*zdravotně postižené osoby požadují rovné příležitosti, nikoli charitu*“. Zdůrazňuje posun lidí s postižením ve společnosti, kdy nyní se usiluje o to, aby nesli odpovědnost za své vlastní rozhodování, na druhou stranu a opakem toho, se dříve prosazovala pouze jejich bezmocnost a neschopnost. Nyní lidé s postižením vyžadují rovné zacházení a rovné podmínky pro vzdělávání, nové technologie, sociální nebo zdravotní služby a samostatně si rozhodovat o svém volném čase. Za tento posun můžeme v dnešní době vděčit také transformaci sociálních služeb, protože právě v rámci transformace sociálních zařízení začíná docházet k začleňování lidí s postižením do běžné společnosti (MPSV, 2007 [online]). Dříve byli tito lidé v jedné organizaci, kde nešlo jen o ubytování, v rámci této organizace byl zaopatřený i doktor nebo zubař, kteří do organizace docházeli. Práce byla realizována také pouze v zařízení a lidé s postižením tohle zařízení neopouštěli, protože

jim bylo vše zařízeno tam. Do organizace docházel i společný kadeřník a všichni bez výjimky nosili stejný sestřih krátkých vlasů, a to i bez ohledu na pohlaví klienta. Všechny aktivity probíhali jen v organizaci a všichni klienti je dělali spolu pod jednou střešou. Začleňování těchto lidí do společnosti tedy neprobíhalo téměř nijak, ovšem s rušením těchto totálních institucí je potřeba tohle téma řešit víc a víc. (Matoušek, 2008, s. 40)

Klienti ústavů začali být v procesu již zmíněné transformace v rámci nácviků připravování na přemístění do nových služeb. Někteří klienti, kteří zvládají aspoň částečně péči o domácnost, jsou přemísťováni do různých typů chráněného bydlení nebo dalších domovů pro osoby se zdravotním postižením komunitního typu. Chráněné bydlení je dle § 51 Zákona č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách definováno jako „*pobyťová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.*“ V projektu budu pracovat s jedním konkrétním chráněným bydlením, které je součástí Domova Daliborka v Prostějově a je specifické svou cílovou skupinou, kterou nejsou jen lidé s mentálním postižením, ale jsou do ní zahrnuti i jejich rodiče, kteří již nejsou schopni plně se starat o své dítě – Domov Daliborka umožňuje těmto rodinám žít společně v jednom bytě (Krystek, 2015, s. 13).

Dalším také velmi významným krokem k začleňování lidí s postižením a jejich inkluzi byla a je deinstitucionalizace. Deinstitucionalizaci Matoušek (2008, s. 40) popisuje jako velmi významný trend pro sociální práci, který prosazuje neústavní formy péče o klienta, které by ho nevytrhaly z přirozeného prostředí, ale byly by poskytovány v rámci komunity, aby tím docházelo k sociálnímu začleňování klientů sociálních služeb. Sociální začlenění do společnosti je bráno jako prvek, kdy člověk cítí smysluplnou náplň života. Lidem s postižením je tedy umožněno nyní navštěvovat lékaře, dle vlastních výběrů, chodit do běžné společnosti a v rámci toho navštěvovat místa, na kterých se mohou setkávat i s jinými lidmi než jen ze stejné organizace. Mohou navštěvovat kina, koncerty nebo i kadeřnictví a sami rozhodovat o tom, jaký sestřih si nechají udělat.

Vzdělávací inkluze je užším pojetím a součástí sociální inkluze, ovšem je důležité se o ni také zmínit, protože je nedílnou součástí naší společnosti a může se týkat nejen dětí, ale i osob s mentálním postižením. O vzdělávací inkluzi mluví autorky Hájková a Strnadová (2013 [online]) ve svém článku jako o „*zapojení znevýhodněných dětí do běžného kolektivu ve třídách*“, ve kterých jsou všichni žáci, kterých se týká povinná školní docházka, a to bez ohledu na jejich znevýhodnění, národnost a tak dále. Ve vzdělávání je pojem inkluze vnímán jako proces, který umožňuje zpřístupnění nástupu do běžných tříd lidem znevýhodněným.

Rok 2006 byl pro osoby se zdravotním postižením velmi důležitý, nejen v oblasti vzdělávání, ale v tomto roce byla OSN přijata nová Úmluva o ochraně práv zdravotně postižených osob, kterou následně v roce 2007 Česká republika ratifikovala. Je v ní jasně

vymezeno, k čemu se smluvní strany v oblasti práv lidí se zdravotním postižením zavazují. Jednou z těchto částí je i ochrana lidí s postižením před sociálním vyloučením v oblasti vzdělávání. Zaměřuje se na stanovení takových podmínek, aby byly i v této oblasti stejné pro všechny, aby lidem s postižením byla provedena patřičná úprava v rámci individuálních potřeb, díky níž by došlo k náležité podpoře lidí s postižením v rámci oblasti vzdělávání atd. Úmluva není zaměřena jen na oblast vzdělávání, ale na celkovou ochranu lidí s postižením v oblastech jako je diskriminace, přístupnost a mnoho dalšího.

Když tohle celé shrnu, tak lze říct, že inkluze je pro osoby znevýhodněné důležitá, protože nabízí stejné příležitosti pro všechny lidi, umožňuje navazovat vztahy mezi různými cílovými skupinami lidí a také pomáhá k tomu žít lidem ve společnosti s respektem k druhým lidem. Propojuje různé skupiny lidí a umožňuje jim vzájemného porozumění. Dává možnost po tolika letech propojovat lidi s mentálním postižením s běžnou společností, dát lidem s postižením možnost žít a fungovat ve společnosti běžných lidí a zároveň nabourávat předsudky vůči nim a negativní nálepky, které lidi s postižením častokrát dostávají.

1.2 Lidé s mentálním postižením

Lidé se zdravotním postižením tvoří přibližně 13 % obyvatelstva v České republice, což vychází v přepočtu na 1 152 000 osob. A spousta těchto osob tvrdí, že se kvůli svému postižení nemohou věnovat svým zálibám a koníčkům (ČSÚ, 2018 [online]). Dovolím si říct, že každý z nás se již aspoň jednou v životě setkal s člověkem s mentálním postižením, i když ne každý zvládne říci, co tohle postižení vlastně obnáší a co to znamená.

Podle Michalíka (2011, s. 115) je mentální postižení definováno jakožto duševní porucha, která je projevoována hlavně nižší inteligencí a snížením poznávacích funkcí, omezenou pohybovou a komunikační schopností či problémem se socializací. Lidé s mentálním postižením jsou dle autora také charakterizováni jako lidé, kteří mají zvýšenou závislost na svých rodičích, kteří strádají ve vývoji své osobnosti a v objevení svého „já“, mají také vyšší potřebu cítit se v bezpečí, neudrží pozornost stejně dlouho jako normální člověk, jednají často velmi impulzivně, trvá jim déle než běžnému člověku s tím něco pochopit – autor zde klade důraz na to, že nejde pouze o opoždění ve vývoji, ale jde o strukturální změny, kde autor uvádí příklad v tom, že člověka s mentálním postižením nelze srovnávat s mladším dítětem, které nemá mentální postižení.

A když se podívám na to, co o lidech s mentálním postižením píše Matoušek (2013, s. 393) ve své Encyklopedii sociální práce, ten popisuje mentální postižení jako vrozenou ztrátu inteligence. Lidé s mentálním postižením nejsou schopni dosáhnout více než 70 % normy vývoje jako u běžného jedince. Matoušek zmiňuje znevýhodnění u lidí

s postižením stigmaty nebo pověrami, které se ve společnosti mohou šířit, což může přispět u těchto lidí k prohloubení jejich sociálního vyloučení. Mezi nejčastější předsudky patří to, že jsou lidé s postižením agresivní a jsou označováni za devianty a jejich stav, ve kterém se nyní nachází, je finální a nemůže nikdy dojít k jejich posunu. Při komunikaci s lidmi s mentálním postižením bychom měli zvolit spíše jednodušší jazyk a hodně těmto lidem naslouchat a pozorovat jejich reakce na různé podněty.

Další autor Orel (2020, s. 285), zmiňuje rozdělení mentálního postižení dle klasifikace MKN 10 do čtyř stupňů – lehká mentální retardace, střední mentální retardace, těžká mentální retardace a hluboká mentální retardace. Ve svém projektu budu spolupracovat hlavně s lidmi s lehkou mentální retardací nebo střední mentální retardací. Dle Orla (2020, s. 285) jsou lidé s lehkou mentální retardací schopni dosáhnout dosti velké samostatnosti a nezávislosti na druhých lidech. Lidé se střední mentální retardací jsou podle Orla (2020, s. 285) vychovatelní a dá se s nimi pracovat a naučit je novým lehkým věcem a vzorcům chování, které nejsou zas tak složité.

Lidí respektujících druhé lidi je ve společnosti rozhodně o poznání více než v minulosti, ale i přesto, že žijeme ve 21. století, kde je možné již téměř vše, stále naše společnost není dostatečně připravená na to přijmout lidi s mentálním postižením do běžné společnosti a pracovat s nimi jakožto k sobě rovnému jedinci. Stále se po tolika letech objevují lidé, kteří zneužívají jejich důvěry, neboť jsou tito lidé snadno manipulovatelní. Lidé stále dokážou o klientech služeb mluvit jako o věci nebo v opačném případě je litovat, s touhou jim neustále pomáhat, i přesto, že přílišná pomoc jim častokrát může spíše uškodit než pomoci (Úmluva o právech lidí s postižením, 2006). Nehledají nové role a možnosti, jak je lépe, efektivněji a dlouhodobě zapojit do běžné společnosti, nehledají nové role, které by mohly v rámci společnosti zastávat

1.3 Dobrovolnictví a dobrovolníci

Jednou z nových rolí a možností socializace lidí s mentálním postižením je role dobrovolníka. Dobrovolníci se pro tyto lidi mnohdy stávají individuální podporou na jejich cestě k začlenění do společnosti. Nemají za úkol nahrazovat služby organizací poskytující sociální služby, ve kterých je klient registrovaný, ale tráví s klientem jejich společný čas a pomáhají mu smysluplněji naplnit jejich volný čas. Náplní tohoto času mohou být různé, například procházky po městě, návštěva kina, koncertu nebo sportovního utkání.

Na druhou stranu ale dobrovolnictví může být, a vlastně i je, skvělá příležitost pro lidi s mentálním postižením, mohou ho vyzkoušet i z druhé strany. Existuje plno oblastí, do kterých by se mohli zapojit a stát se dobrovolníky. Lidé s mentálním postižením mohou být velmi nápomocí spoustě organizacím v realizaci jejich poslání

a cílů, tudíž nemusí být jen a pouze pasivními příjemci, ale mohou se aktivně zapojovat a přispět k růstu a kvalitě různých organizací. Dobrovolnická činnost jako taková doposud prošla spoustou změn a nových trendů, protože dobrovolnictví a jeho základy sahají již do středověku – tady můžeme mluvit hlavně o vlivu a pomoci církve. Stát se do dobročinnosti dostává až v období humanismu a renesance a tím potlačuje činnost církve (Maliňáková, 2007 [online]). Dobrovolnictví tedy není trendem jen poslední doby, ale je hluboko zakořeněno v naší historii, neustále posouvá své hranice a rozvíjí se. Nyní, v dnešní době se jedná o rozvoj dobrovolnictví jakožto dobrovolnictví inkluzivního.

U popisu dobrovolnické činnosti, budu vycházet hlavně ze Zákona č. 198/2002 Sb. Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (Zákon o dobrovolnické službě). Dobrovolnickou činnost poskytují lidé na úkor svého volného času očekávající za to jinou odměnu než peněžní. Mohou očekávat pocit naplnění, seberealizace nebo pocit potřebnosti atd. Dobrovolníci se nemusí angažovat pouze u lidí s postižením, ale s různými cílovými skupinami – senioři, lidé závislí, u lidí bez přístřeší a mnoho dalších, dokonce v dnešní době díky všem možnostem a vymoženostem se může stát člověk dobrovolníkem i na internetu. V době Covid-19 se tohle online dobrovolnictví začalo hodně rozšiřovat, spousta lidí se musela naučit používat počítač kvůli homeoffice nebo kvůli online výuce dětí a některým lidem se takový dobrovolník velmi hodil. Dobrovolníci na internetu zasahují například do oblastí správy sociálních sítí, technická podpora, poradenství, projektový management, účetnictví, překladatelství atd. Nutno podotknout, že tato dobrovolnická činnost je rozšířená hlavně ve vyspělých zemích z důvodu technického zabezpečení.

Najdeme ale také na spoustě míst a ve spoustě měst dobrovolnická centra a dobrovolnické organizace, které podporují myšlenku dobrovolnictví a dobrovolnickou činnost, ať už fyzickou nebo tu online, zprostředkovávají. V České republice jsou organizace spojené s dobrovolnictvím, například sbory dobrovolných hasičů, kteří pomáhají se zásahy nejen při požárech, ale byli nedílnou součástí při živelných katastrofách, které v České republice nastaly. Jako další, velmi známou organizací, je Český červený kříž. Příslušníci červeného kříže poskytují první pomoc v případech nouze. Mezi dobrovolnické organizace řadíme také různé spolky, sdružení a organizace, které se zaměřují na pomoc lidem s postižením, starají se o památky v zemi, ochranu životního prostředí, což je v poslední době velkým trendem apod. (Trutnovská, 2016 [online]).

Například v době covid-19 dosáhlo dobrovolnictví velkého rozvoje a lidé měli zájem o to pomáhat jiným lidem. Dobrovolníci hrají stále také velmi významnou roli pro spoustu organizací a lidí. V České republice má s dobrovolnickou činností zkušenost více jak 1 500 000 lidí (MVČR, 2021 [online]). Do nejznámějších a v našem kraji nejbližších dobrovolnických organizací zaměřující se především na pomoc jednotlivcům, můžeme zařadit ADRA, která se zaměřuje na dobrovolnictví, charitativní obchody,

humanitární pomoc, na zdraví a vzdělávání. Maltézskou pomoc, která zaměřuje zase na dodržování svého poslání, kterým je „obrana víry a pomoc potřebným“, Dobrovolnické centrum UPOL, jehož cílem „je přispívat k rozvoji tzv. formálního dobrovolnictví v České republice, které spočívá v propojování studentů a zaměstnanců UP s konkrétními organizacemi“. Již několikrát byla vyzdvihnuta důležitost těchto osob, které svůj čas věnují pomoci, a proto je důležité zmínit i to, jak zní oficiální a platná definice takových osob.

Dobrovolnickou činnost Zákon č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě) definuje jako činnost lidí pro lidi. Dobrovolníka může člověk dělat v různých oblastech života, které následně zákon rozděluje do tří částí:

- a) *„pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácími násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,*
- b) *„pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo*
- c) *„pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.“*

Dle §3 Zákona č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě) se dobrovolníkem může stát osoba:

- a) *„starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky,*
- b) *starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí,*

„která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu.“

Když se nyní opět vrátím k pojmu inkluzivní dobrovolnictví, vyplívá nám zde otázka, proč by se tedy nemohli dobrovolníky stát i lidé s mentálním postižením starší 15 let, když vlastně splňují „kritéria“ dané zákonem? A proč už tato myšlenka v dnešní době nedostala větší pozornosti? Jak jsem již zmínila, inkluzivní dobrovolnictví je trendem dnešní doby a získává na významu a mohlo by přinášet výhody pro všechny zúčastněné strany.

1.4 Motivace

Jaká ale může být motivace pro lidi, kteří svůj čas obětují na úkor druhých bez finanční odměny? Odpověď na tuto otázku není úplně jasná, protože motivace se u každého jedince liší s jeho individuálními potřebami. Někoho motivuje dobrý pocit, který se dostaví vždy po vykonané činnosti, jiný očekává, že si při činnosti nalezne nové přátele, dalšího motivuje to, že může být potřebný. Autorka Blaháková (2011 [online]) nás ovšem seznámila s tím, že motivace jakožto obecně vychází z pěti zdrojů, který mi jsou potřeby, hodnoty, zájmy, návyky, ideály.

Potřeby bychom mohli zobrazit na Maslowově pyramidě potřeb, kde nejnižší postaveným bodem a bez kterého by nikdo z nás nepřežil, jsou fyziologické potřeby, nad nimi se nachází pocit bezpečí a jistota, nad tím sounáležitost a láska, téměř na vrcholku pyramidy jsou potřeby uznání a úcty a špičkou celé pyramidy je pocit seberealizace.

Do seberealizace můžeme zahrnout i motivaci k dobrovolnické činnosti, protože většina lidí se v životě chce posouvat nějakým směrem, růst a aktivizovat se ve prospěch druhých a dobrovolnictví může mnohým z nich velmi pomoci. Motivace k tomu dělat dobrovolníka může být i více: Častěji poznávat různé cílové skupiny, poznávat nové lidi a navazovat nové vztahy a kontakty. (Blaháková, 2011 [online])

Motivace může také vycházet z osobních hodnot člověka. Hodnoty každého z nás jsou odlišné od hodnot jakéhokoliv jiného člověka, protože jsou stanovovány individuálně a každý se řídí v životě svými hodnotami. Je to něco, co je pro nás v životě důležité nebo také popud k tomu něco změnit ve světě, něco, co nás dělá šťastnými. Umožňují nám nejen hodnotit a posuzovat druhé lidi a jejich chování, ale také své vlastní. Díky těmto hodnotám si člověk v životě nastavuje svůj vlastní osobní cíl. (Blaháková, 2011 [online])

Zájmy jsou jedním ze zdrojů motivace. Pod pojmem zájmy můžeme hledat činnosti, předměty nebo oblasti člověka, na které se zaměřuje delší dobu, a to z důvodu toho, že přítomné motivy jsou neuspokojitelné (Blaháková, 2011 [online]). Zájmy vykonává člověk ve svém volném čase, protože ho baví a naplňují, dělají jeho trávení volného času smysluplným. Při této činnosti člověk relaxuje a má si odpočinout od svých běžných povinností.

Jedním ze zdrojů motivace jsou již zmiňované návyky. Návyky jsou naučené vzorce, které v pozdější fázi děláme již automaticky. Pokud si vytvoříme návyk, máme nutkání činnost udělat. Blaháková (2011 [online]) tvrdí, že k vytvoření návyku je potřeba tří složek, kterými jsou znalosti (co, proč), touha (chtění), schopnosti (jak).

Posledním zmiňovaným zdrojem motivace jsou ideály. Každý člověk má svůj ideál. A tento ideál sleduje jakožto svůj cíl, čeho by chtěl jednou v životě dosáhnout. Pokud bych se na to podívala z pohledu etického, každé rozhodnutí je ovlivněno ideálem

člověka, který rozhodnutí provádí. Je tomu tak, protože na základě rozhodnutí ovlivněných ideálem se ideálu přibližuje, tudíž je o krok blíže k tomu svému stanovenému cíli. Je nutné podotknout, že někdy jsou stanovené cíle až nereálné, v tomto případě jde o to se k němu alespoň co nejvíce přiblížit. (Blaháková, 2011 [online])

Jaká je ale tedy ta největší motivace lidí s mentálním postižením k tomu jít do práce či vykonávat dobrovolnickou činnost? Největší motivací je dle provedeného mezinárodního výzkumu samotná socializace s kolegy v zaměstnání (Lysaght et al., 2009; Emerson et al. 2013 [online]). Po provedení deinstitucionalizace dle autorů je kladen velký důraz na integrování lidí nejen s mentálním postižením, ale se všemi zdravotními postiženími do běžné společnosti ve všech oblastech. Jednou z těchto oblastí je i zaměstnání. V návaznosti na tento výzkum bych se ještě jednou ráda vrátila k výše zmiňované úmluvě podepsanou Českou republikou roku 2007 – Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, ve které je článek číslo 27, který je zaměřený přímo na práci a zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Státy, které úmluvu podepsaly, se zavazují k tomu, poskytovat lidem s postižením právo a možnost žít se vlastní prací a uplatňovat se na trhu práce. Stát také slibuje, že podpoří realizaci práva na práci a že bude vytvořeno legislativní opatření, které bude mít za úkol zakázat diskriminaci na trhu práce na základě postižení, bude chránit práva zaměstnanců s postižením, aby měli rovné příležitosti, bezpečnost na pracovišti, ochranu před obtěžováním atd. Dalším úkolem legislativního opatření bude umožnění osobám se zdravotním postižením přístup k profesnímu poradenství, stát bude také podporovat pracovní příležitosti a profesní postup osob s postižením na trhu práce apod.

1.5 Pracovní zkušenost

Co ale každého zaměstnavatele zaujme v životopise u zájemce o zaměstnání, je dlouhý seznam pracovních zkušeností. Pracovní zkušenosti může člověk během života nasbírat různými cestami. Může to být třeba praxí ve škole nebo právě dobrovolnickou činností. Proto si myslím, že vytvoření mého projektu může být velmi přínosné pro klienty chráněného bydlení Domova Daliborka, kteří by se zapojili do dobrovolnické činnosti. Mohli by díky ní získat pracovní zkušenosti, které by se jim mohli později hodit při hledání zaměstnání. (CVApp.cz, 2021 [online])

Pracovní zkušenost je kolonkou a nedílnou součástí, kterou je třeba uvádět v životopise, když se člověk snaží najít si zaměstnání. Tato část životopisu je velmi důležitá a je na ni kladen velký důraz při vybírání nového zaměstnance mezi uchazeči, proto je dobré nemít seznam prázdný, ale ba naopak nějakým způsobem zaujmout. (Europass, n. d., [online])

Běžní lidé mají v dnešní době spousty možností, jak si rozšířit svůj seznam pracovních zkušeností. Co se ale týká lidí s mentálním postižením, mnoho zaměstnavatelů zatím nepracuje s myšlenkou jejich zaměstnávání, tudíž nedochází tak k výraznému nabírání pracovních zkušeností, proto by jejich zapojení do dobrovolnické činnosti mohlo být z tohoto hlediska užitečné.

2 Rešerše výzkumů a zdrojů

V rámci této kapitoly byl proveden průzkum různých výzkumů a výstupů problematiky inkluzivního dobrovolnictví na území České republiky i v zahraničí.

Zdroje byly dohledávány průběžně během psaní práce na různých platformách jako je Google Scholar, EBSCO apod.

Klíčová slova použitá při vyhledávání: inkluzivní dobrovolnictví, lidé s postižením, dobrovolnictví, inkluze, přínosy a bariéry inkluzivního dobrovolnictví. Ale protože spousta zdrojů je mezinárodních, vyhledávala jsem podle klíčových slov i v angličtině: inclusive volunteering, people with disabilities, volunteering, inclusion, benefits and barriers of inclusive volunteering.

Cílem rešerše zdrojů bylo zjistit, zda lidé se zdravotním postižením obecně mají zájem zapojovat se do dobrovolnické činnosti, jaké mohou být bariéry nebo naopak přínosy pro dobrovolníky s postižením, ale i přínosy pro organizace, a jak může vypadat již realizované inkluzivní dobrovolnictví. Také se mi podařilo najít organizace zaměřující se přímo na realizaci inkluzivního dobrovolnictví.

Celá kapitola je strukturovaná do jednotlivých podkapitol, které se jednotlivě zabývají právě uvedenými výzkumy a články zaměřující se na uvedené téma.

2.1 Inkluzivní dobrovolnictví: Dobrovolnická činnost osob s postižením

Podařilo se mi najít práci paní Markové (2018, [online]) na téma **Inkluzivní dobrovolnictví: Dobrovolnická činnost osob s postižením**. Ta se ve své práci zabývá jak rozvojem a podporou dobrovolnictví v EU a ČR, tak i lidmi s různými typy postižení, do hloubky zkoumá téma samotné inkluze. Pokud bych se podívala na kapitolu zaměřenou na lidi s postižením do dobrovolnické činnosti, hovoří zde autorka o tom, že v současné době lidé s postižením nejsou stále zahrnuti do všech aktivit jako jiní běžní občané společnosti, a to vlastně nejen v oblasti dobrovolnictví, ale i v oblasti vzdělávání a pracovní.

Marková (2018, [online]) zde uvádí také důvody, proč nejsou lidé s postižením zahrnuti do dobrovolnické činnosti a uvádí také důvod, kterým je to, že dobrovolnické organizace nevyhledávají nové dobrovolníky v této cílové skupině. V práci také popisuje specifika různých postižení – intelektuální postižení, zrakové, sluchové, tělesné – při dobrovolnické činnosti a upozorňuje na různé bariéry při práci s těmito lidmi. Na druhou stranu uvádí také přínosy pro dobrovolníky s postižením, kterými dle autorky Markové (2018, [online]) mohou být:

- *„Možnost podílet se na společenském dění.*
- *Smysluplné trávení volného času.*

- *Rozšíření sociálních kontaktů.*
- *Integrace do společnosti.*
- *Rozvoj sociálních dovedností.*
- *Rozvoj pracovních dovedností.*
- *Získ nových znalostí.*
- *Osobní rozvoj.*
- *Zlepšení fyzického a duševního zdraví.*
- *Alternativa k pracovnímu uplatnění.“ (Marková, 2018, [online])*

Autorka uvádí ale také výhody pro organizaci, které dobrovolnickou činnost poskytuje a tady zmiňuje hlavně personální přínos, kdy dochází k zapojování více lidí v organizaci, která svou činností usiluje o naplňování svého poslání – tudíž i dobrovolníci se na této činnosti podílejí. Jako další přínos je napsaný přínos stimulační, kdy noví dobrovolníci mohou motivovat ostatní lidi, kteří o dobrovolnické činnosti uvažují, ale ještě stále váhají. Dobrovolníci mohou také poskytovat organizaci užitečnou zpětnou vazbu, díky které se může dále rozvíjet. Dalším zmíněným přínosem je propagační přínos, kdy může docházet k rozšiřování kontaktů, ovšem i k lepšímu jménu organizace, která by se mohla prezentovat tím, že má dobrovolníky s postižením a je tedy otevřená a rovná vůči všem. Posledním přínosem je přínos společenský – snižování negativních postojů vůči lidem s postižením či jinak znevýhodněným. (Marková, 2018, [online])

2.2 The Arc

Jako další zdroj jsem našla **organizaci The Arc**, která má sídlo ve Washingtonu, ale působí po celém území Ameriky. Spolupracuje s jinými organizacemi a snaží se podporovat dobrovolnictví v celé zemi. Jejím cílem je podporovat a chránit práva lidí s mentálním postižením a snaha o jejich začleňování do společnosti. Tato organizace se zabývá inkluzivním dobrovolnictvím, a to hlavně v oblastech: pomoc v jídelnách, příprava jídel, která se rozváží seniorům, pomoc s udržováním veřejného prostranství, mohou také trávit čas s lidmi nebo dopomáhat s péčí o domácí mazlíčky atd. Organizace se tímto snaží společnosti ukázat, že lidé s postižením nemusí být jen pasivními příjemci služeb, ale i oni mohou pomoc vrátet. Také ale poukazuje na věci, které mohou být překážkou v dobrovolnické činnosti pro lidi s mentálním postižením, ovšem i tuhle překážku mohou s dopomocí druhé osoby překonat. (The Arc, 2023 [online])

2.3 Royal Mencap

Další organizací je **Royal Mencap Society**, což je charitativní organizace se sídlem v Londýně. Organizace chce dosáhnout stejného ocenění lidí s postižením, aby se stali běžnou součástí našich životů. Chtějí dosáhnout zlepšení postojů lidí k lidem s postižením, přispět ke zlepšení jejich životů, vytvořit pevnější přátelství a vztahy pro lidi s postižením atd. Organizace na svých webových stránkách nabízí k náhledu příběhy lidí, kteří v organizaci vykonávali dobrovolnickou činnost, které vypráví o jejich cestě a nabádá lidi ke stejné činnosti. (Royal Mencap Society, 2023 [online])

2.4 Možnosti a limity inkluzivního dobrovolnictví

Dalším článkem, který jsem našla je od autorek Pospíšilové a Markové (2017, [online]) s názvem **Možnosti a limity inkluzivního dobrovolnictví** a jak již vychází z názvu, pojednává o možnostech a limitech inkluzivního dobrovolnictví.

Zmiňují výhody dobrovolnictví jakožto prostředek řešení sociálních problémů spojených se změnami, a to především na trhu práce. Výhody dobrovolnictví stejně jako autorka prvního článku rozdělují do tří kategorií, kdy v jedné hovoří o výhodách pro dobrovolníky z ohrožených skupin. V této kategorii zmiňují jako hlavní výhody v tom, že je tvořena sociální síť, jsou navazovány nové kontakty, lidé získávají nová přátelství, lidé z ohrožených skupin nejsou izolováni, získávají nové znalosti a dovednosti. Velkou výhodou má dobrovolnictví také v osobním rozvoji, kdy člověk dává svému životu smysl a smysluplně vyplňuje svůj volný čas a uvádí pak ještě mnoho dalších výhod. Druhá kategorie výhod je pro organizace poskytující dobrovolnickou činnost, kde uvádí například porozumění lidem z jiných cílových skupin, zvýšení kvality, zlepší se obrázek veřejnosti o organizaci. Dobrovolnictví může mít dle autorek také přínosy pro komunitu nebo společnost. Těmi jsou hlavně zvyšování společenské soudržnosti a ekonomické přínosy – úspory nákladů. (Pospíšilová & Marková, 2017, [online])

Bohužel i zde v tomto článku autorky (Pospíšilová & Marková, 2017, [online]) nezapomněli připomenout limity, které jsou s tímhle dobrovolnictvím spojené.

2.5 Inclusive Volunteering: Benefits to Participants and Community

Předchozí výzkum autorů (Kimberly D. Miller, Stuart J. Schleien, Cecila Rider, Crystal Hall, Megan Roche, a James Worsley) odhalil, že je velmi malá příležitost pro lidi s postižením stát se dobrovolníky, proto se titíž autoři rozhodli pro sepsání projektu, ve kterém se rozhodli prozkoumat přínosy, které může dobrovolnická činnost pro lidi

s postižením mít v projektu **Inclusive Volunteering: Benefits to Participants and Community**. (Miller et al., 2002, [online])

V Severní Karolíně bylo zjištěno, že pouze 2,4 % dobrovolníků má nějaké postižení (Miller et al., 2002, [online]). Pro celé spojené státy bylo identifikováno ze všech dobrovolníků pouze 5,4 % dobrovolníků s postižením a z toho 1,1 % s vývojovým postižením (Miller et al., 2002, [online]).

Budování komunity prostřednictvím inkluzivního dobrovolnictví je program Univerzity Severní Karolíny v Greensboro, jehož cílem je sdružování lidí, kteří mají postižení s lidmi, kteří jej nemají, a to prostřednictvím veřejně prospěšných prací. V rámci tohoto programu se studenti vysokých škol a zvláštních škol scházeli 1x za týden a jejich společným cílem bylo vytvořit a udržovat tzv. „Stezku míru“ v muzeu. Díky spolupráci docházelo k socializaci lidí, kteří se scházeli 10 po sobě jdoucích týdnů. (Miller et al., 2002, [online])

Hodnocení programu probíhalo pomocí pozorování dobrovolníků a pomocí fokusních skupin. Výsledky tohoto projektu byly rozděleny do skupin: dobrovolníků, neziskových organizací a komunity. V těchto skupinách se potom zkoumaly poznatky v těchto oblastech:

- 1. Emocionální/behaviorální – snížení** sebe-stimulačního chování u lidí s postižením. Dobrovolníci se zdravotním postižením si spolupráci velmi užili a měli by zájem o další spolupráci a dále se podílet na dobrovolnictví.
- 2. Komunikace/sociální interakce – došlo** ke zvýšení sociální interakce u lidí s postižením a v oblasti verbální komunikace pozorovali patrné zvýšení.
- 3. Rozvoj dovedností – došlo** k osvojení nových dovedností a dovedností stávajících u lidí s postižením při manuálních pracích (práce na zahradě).
- 4. Zplnomocnění (empowerment) -** během spolupráce se lidé s postižením mohli sami rozhodovat a byli motivováni k tomu, aby se sami rozhodovali (partnera pro spolupráci, úkol, který chce splnit atd.).
- 5. Změna postoje –** před spoluprací nebyly zjištěny žádné negativní postoje lidí bez postižení k lidem s postižením, proto bylo obtížné tuhle oblast vyhodnotit, ale i přesto byly zjištěny nepatrné známky zlepšení směrem pozitivnímu postoji. (Miller et al., 2002, [online])

Můžeme sledovat i výsledky pro muzeum, ve kterém byla Stezka míru. Muzeum napočítalo 500 hodin dobrovolnické práce navíc, což vychází v přepočtu na 10 000 dolarů. (Miller et al., 2002, [online])

2.6 The Model of Inclusive Volunteering as a Condition for the Socialization of Disabled People: Research and Results

Jako další z výzkumů byl uskutečněný v Rusku a byl to výzkum **The Model of Inclusive Volunteering as a Condition for the Socialization of Disabled People: Research and Results** (Gorlova et al., 2016, [online]). Autory tohoto výzkumu jsou: Natalia Ivanovna Gorlova, Zulfiya Alimzhanovna Troska, Vladimir Antonovich Sologub, Tatyana Vitalevna Vasilyeva a Elena Valer'evna Skripchenkova. Data byla sbírána pomocí dotazníku, který byl rozdán mezi 90 lidí, kteří se přihlásili jako dobrovolníci na Olympijské hry a na Paralympiádu v roce 2014 v Soči (Gorlova et al., 2016, [online]).

Podle výsledků 55,3 % oslovených osob se zdravotním postižením se nikdy dříve nepodílelo na dobrovolnické činnosti, ale stáli by o to je získat (Gorlova et al., 2016, [online]).

Navrhovaný model poskytuje individuální podporu a podpůrné vedení lidí se zdravotním postižením a tím přispívá k jejich integraci a jejich úspěchu v dobrovolnické činnosti. Ovšem ale kromě dobrovolnické činnosti poskytuje pomoc lidem s postižením se prosadit a adaptovat na trhu práce. Inkluzivní model, aby fungoval tak, jak má vyžaduje dodržování zásad:

- Rovné příležitosti.
- „Bezbariérovou komunikaci“.
- Výběr činností podle toho, jaké má člověk omezení vzhledem k jeho postižení.
- Vybavené pracoviště.
- Flexibilní pracovní doba atd. (Gorlova et al., 2016, [online])

V rámci modelu inkluzivního dobrovolnictví autoři rozdělili stupně schopností lidí se zdravotním postižením pro výkon dobrovolnictví, kdy:

- **1. stupeň** – běžné pracovní podmínky, ale snížení náročnosti, intenzity nebo množství práce.
- **2. stupeň** – speciální pracovní podmínky (například bezbariérový přístup) a s využitím asistenčních technologií.
- **3. stupeň** – práce s výraznou pomocí druhé osoby, určité práce jen s částečnou dopomocí. (Gorlova et al., 2016, [online])

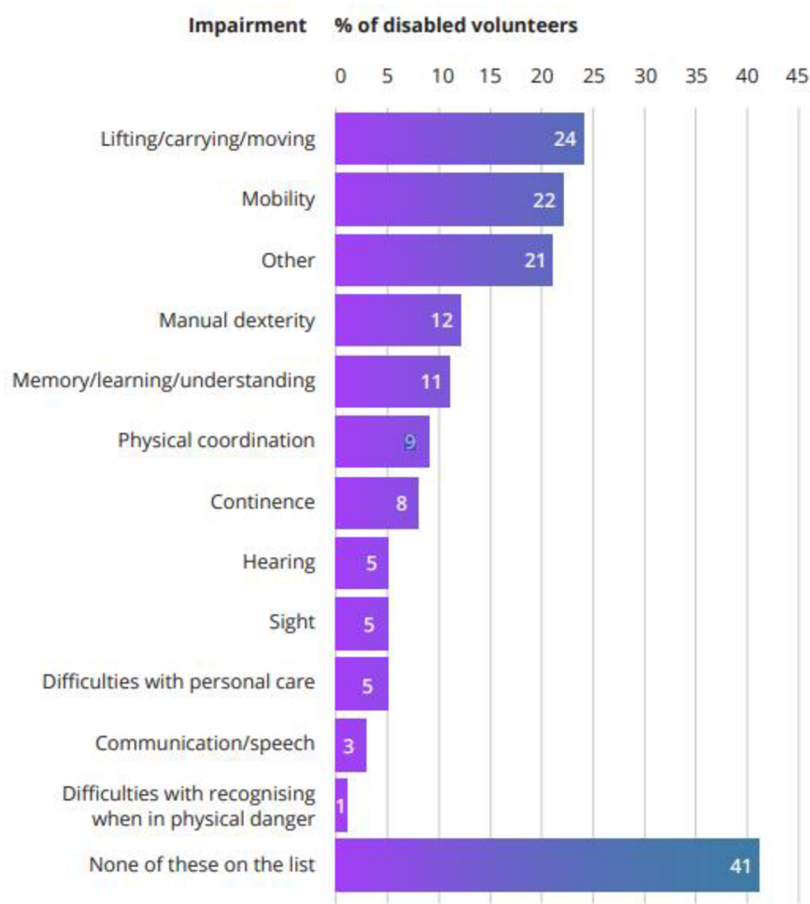
Výsledky výzkumu přispěly k formulaci podmínek, ty by měly být zohledněny při výkonu lidí s postižením v dobrovolnické činnosti. (Gorlova et al., 2016, [online])

2.7 Volunteering together: inclusive volunteering and disabled people

Výzkum z roku 2022 nesoucí název **VOLUNTEERING TOGETHER: INCLUSIVE VOLUNTEERING AND DISABLED PEOPLE** (Donahue et al., 2022, [online]) byl vytvořen a financován Spirit of 2012. Doba Covidu-19 byla pro mnoho lidí na celém světě velmi náročná kvůli izolaci, kterou museli podstoupit. Výjimkou nebyli ani lidé se zdravotním postižením. Průzkum Together Coalition nám ukazuje data, ve kterých uvádí, že 25 % lidí se zdravotním postižením se v této době přihlásilo k dobrovolnické činnosti na území Spojeného království. Tento stejný již zmíněný výzkum dále ukazuje, že se poprvé k dobrovolnické činnosti v roce 2020 přihlásilo celkem 360 000 zdravotně postižených lidí. Vzhledem k velkému počtu dobrovolníků s postižením lze říct, že ve Spojeném království stále existují velké mezery ohledně lidí s postižením. (Donahue et al., 2022, [online])

Cílem tohoto projektu je tedy zaplnit tuto mezeru ve znalostech a podporovat lidi se zdravotním postižením, aby dostáli na místa běžných občanů a stali se rovnocennými dobrovolníky. (Donahue et al., 2022, [online])

V grafu níže nám výzkum uvádí, v jakých oblastech nejčastěji zdravotní postižení člověku překáží. Nejvíce se projevuje při činnosti jako je zvedání, nošení věcí nebo jejich přenášení. (Donahue et al., 2022, [online])

Source: UKHLS 2018 – Feb 2020 (pre-pandemic Wave 10)

Obrázek 1: Oblasti znevýhodnění zdravotně postižených dobrovolníků (Spirit of 2012, 2020)

Lidé se zdravotním postižením, kteří jsou zároveň dobrovolníky, také uvádí a častěji ve výzkumu mluví o tom, že mají v životě více peněz, jsou více zajištěni, mají vyšší úroveň vzdělání než lidé s postižením, kteří dobrovolnickou činnost nevykonávají. Také je u nich nižší pravděpodobnost, že budou mít nárok na dávky. Všechno je také důsledkem toho, že lidé s postižením, kteří vykonávají dobrovolnickou činnost, mají ve většině případů postižení méně zasahující jim do života než lidé s postižením, kteří dobrovolnickou činnost nevykonávají. Nicméně jsou na tom ve zmíněných oblastech dobrovolníci s postižením hůře než dobrovolníci bez jakéhokoliv postižení. (Donahue et al., 2022, [online])

Dobrovolníci se zdravotním postižením také byli osloveni s otázkou, proč chtějí být dobrovolníky? Co je k tomu motivuje a co jim to dává? Odpovědi se mnohdy shodly:

- Chtějí se zlepšit/naučit se novým věcem.
- Chtějí pomáhat druhým lidem.
- Chtějí mít osobní spojení s konkrétní organizací/lidmi.
- Chtějí smysluplněji trávit volný čas.

- Cítí potřebu v komunitě.
- Chtějí využít šance uplatnit své dovednosti.
- Chtějí získávat nové kontakty a přátelství. (Donahue et al., 2022, [online])

Celkem 87 % dobrovolníků, kteří mají zdravotní postižení také uvedlo, že se cítí užitečnějšími, když činnost vykonávají a 93 % zdravotně postižených dobrovolníků bylo se svou zkušeností dobrovolníka spokojeno. (Donahue et al., 2022, [online])

2.8 Volunteering of people with disability

Výzkumný článek od autorky Anety Markové (2020, [online]) s názvem **Volunteering of people with disability**. Bylo provedeno a analyzováno 25 rozhovorů (18 žen, 7 mužů) s lidmi se zdravotním postižením, kteří jsou zároveň dobrovolníky, s cílem vysvětlit jaké jsou faktory, které ovlivňují účast těchto lidí na dobrovolnické činnosti z jejich pohledu. (Marková, 2020, [online])

Ukázalo se, že účast osob s postižením na dobrovolnické činnosti ovlivňuje nejvíce pět faktorů. (Marková, 2020, [online])

1 Výhody

Mezi nejčastější uváděné výhody inkluzivního dobrovolnictví dobrovolníci uvádějí to, že mohou získávat nové zkušenosti, nové znalosti a dovednosti nebo mohou rozšiřovat své stávající. Také uvádějí zlepšení po duševní i fyzické stránce. Lidé s postižením, kteří se podílejí na dobrovolnictví, na sebe nahlíží lépe než lidé, kteří se na něm nepodílí, tudíž je znatelné zlepšení i v oblasti sebereflexe a v neposlední řadě vidí velkou výhodu v sociálních vztazích, že se mohou setkávat s lidmi a budovat si svou sociální identitu. (Marková, 2020, [online])

2 Překážky ze strany dobrovolníků/organizací/společnosti

Tento bod si rozdělím do tří jednotlivých skupin. Pokud mluvíme o překážkách ze strany dobrovolníků, zde se nejčastěji vyskytovaly překážky typu nízká pracovní zkušenost, malá motivace (jaký je vlastně důvod proč to dělat?), strach z toho, zda to zvládnou a co na to řekne okolí. Nebo také očekávání, která jsou nadměru velká a potom přichází zklamání z reality, předchozí negativní zkušenost je také může odradit. Také jejich vlastní postižení může být překážkou, kterou se ne vždy podaří překonat. (Marková, 2020, [online])

Organizace jako překážky uvádí to, že není zpracovaná jasná metodika, podle které by se inkluzivní dobrovolnictví řídilo, mohou mít také předsudky anebo nejsou celkově připraveni na to přijmout dobrovolníka s postižením – nepřipraveni mohou být personálně, technicky atd. (Marková, 2020, [online])

Ohledně společnosti jsou největší překážkou dva body. Státní politika a předsudky. (Marková, 2020, [online])

3 Sociální role

Přítomnost nebo naopak nepřítomnost sociálních rolí – jaké mají a jaké postrádají. Získávání nových rolí jako jsou role dobrovolníka, role být plnohodnotným občanem nebo role někoho prospěšného pro společnost či komunitu nás mohou velmi namotivovat k tomu připojit se k řadě dobrovolníků. (Marková, 2020, [online])

Lidé se zdravotním postižením se naopak ale mohou cítit frustrovaní nenaplňováním jiných sociálních rolí, jako mohou být role rodiče, role zaměstnance atd. Nebo také mohou vnímat negativní role, které mohou z pohledu druhých zaujímat, těmi mohou být role osoby s postižením, role osoby závislé na pomoci, role nevzdělaného člověka atd. Ty naopak mohou osobu se zdravotním postižením velmi demotivovat. (Marková, 2020, [online])

4 Sociální nenaplněnost

Nedostatečné sociální naplnění, nedostatečné realizace je pocit nedostatku a pro tento výzkum se projevil jako klíčovým faktorem. Lidé jsou omezeni v možnostech plně se sociálně uplatňovat. Je to spojeno s nedostatečnými příležitostmi a úzce to souvisí s tím, co jsem zmínila výše. Nedostatečné příležitosti zde chápu jako role zaměstnané osoby, role rodiče nebo příležitost navazovat nové kontakty. (Marková, 2020, [online])

5 Aktivizace (Marková, 2020, [online])

2.9 Dobrovolnictví a společenská participace osob s mentálním postižením

Jako další byla vypracována výzkumná bakalářská práce od autorky Kristýny Kapriové (2018, [online]) s názvem **Dobrovolnictví a společenská participace osob s mentálním postižením**. Ta stojí za zmínku hlavně z důvodu, že pracuje přímo s koordinátory dobrovolnické činnosti různých organizací v České republice.

Kromě dohledávání a analyzování informací autorka Kapriová (2018, [online]) udělala 11 polostrukturovaných rozhovorů s koordinátory. Za cíl si dala zjistit, jak tito koordinátoři dobrovolnické činnosti pracují s myšlenkou inkluzivního dobrovolnictví.

Na otázku, jakým způsobem by byli koordinátor, a organizace ochotni zapojit člověka se zdravotním postižením do dobrovolnické činnosti byly tyto odpovědi mezi těmi nejčastějšími:

- Přes komunikaci s druhými lidmi – tím jsou myšlené procházky se seniory, povídání si s nimi atd.
- Do manuálních prací a pracovních činností, pod kterými si představují třeba starost o zeleň, kytky nebo práci na zahradě a starost o zvířata.
- Zapojení do kreativních činností, kam patří malby na stěnu, výroba dáreků pro nemocné nebo opuštěné lidi.

- Práce v charitativním odvětví – ukládání zboží nebo pomoci s vařením a přípravou jídla pro potřebné.
- Velmi běžná oblast pro zapojování lidí s postižením je úklidová činnost (úklid potoka, ulic atd.).
- A jako poslední uváděli zapojení do veřejných akcí, kterými jsou například: Uklid'me Česko nebo do Sbírký potravin. (Kapriová, 2018, [online])

Autorka (Kapriová, 2018, [online]) se také všech tázala na podmínky přijetí osoby se zdravotním postižením na místo dobrovolníka a mnohdy podmínky nebyly vůbec náročné na splnění, což pro spoustu lidí s postižením může být velmi motivující.

Co se týče přínosů, tak zde se koordinátoři shodli na velkém přínosu pro organizaci, jejich klienty, a i pro dobrovolníky samotné. Na druhou stranu jsou tu stále bariéry, se kterými je potřeba pracovat a brát na ně ohled. Osoby se zdravotním postižením mohou být nesamostatní, mohou mít problém s tím pochopit roli dobrovolníka, klienti organizací k nim mohou být nedůvěřiví, může nastat problém v komunikaci mezi klientem a dobrovolníkem nebo neodhadnou reakci na situaci, která může přijít a jako poslední neopomenutelnou bariérou je samotné postižení. (Kapriová, 2018, [online])

2.10 Fenomén „inkluzivní dobrovolnictví“: výzkum dobrovolnické činnosti osob s postižením

Jako poslední článek představím výzkum **Fenomén „inkluzivní dobrovolnictví“: výzkum dobrovolnické činnosti osob s postižením** (Marková, 2018, [online]). Autorkou je Aneta Marková, ta udělala rozhovory s 25 osobami s postižením. V tomto výzkumu autorka (Marková, 2018, [online]) popisuje cestu osoby se zdravotním postižením k tomu stát se dobrovolníkem, to je i zároveň jedním z klíčových témat celého výzkumu. Co vede člověka s postižením stát se dobrovolníkem a co ho motivuje v tom nepřestat.

1. **Vlastní postižení** – postižení člověka pro něj může hrát a hraje velmi důležitou roli a zároveň může představovat jednu z největších bariér a limitů, kterou se mu nemusí podařit překonat.
2. **Limity a bariéry** – osoba s postižením je vystavena limitům a různým bariérám, na tyto limity a bariéry má vliv tzv. intrapersonální kruh, ve kterém se nachází:
 - a. **Status** – v tomto případě se jedná hlavně o to, zda je člověk rodičem, uživatelem nějaké služby, jaké má vzdělání.
 - b. **Podpora** – jde o podporu člověka s postižením ze strany jeho rodiny, kamarádů, ale i organizace. Podpora může mít vliv, i když

ji člověk dá najevo, ale i když ne. Obvykle se týká oblasti limitů člověka s postižením a může být rozdělena na škále podpory vysoké – žádné. Autorka píše i o tom, že pokud je člověku poskytována malá nebo žádná podpora ze strany rodiny, o to větší podporu potřebuje ze strany organizace a obráceně.

- c. **Sebeobraz** – navazuje na již zmíněnou podporu, protože, když je člověku s postižením poskytnuta nebo i když je neposkytnuta, tak utváří i sebeobraz člověka s postižením. Sebeobraz utváří také naplňování a nenaplňování společenského statusu. Sebeobrazem je zde bráno to, jak osoba se zdravotním postižením vnímá sama sebe.
3. **Hodnoty a postoje** – hodnoty a postoje jsou vytvářeny ze sebeobrazu člověka. Ve výzkumu lidé se zdravotním postižením hovoří hlavně o hodnotách, jakými jsou: být nezávislý, cítit se užitečná nebo být samostatný co nejvíc to půjde.
4. **Motivace** – nastavení hodnot vyvolává motivaci u člověka a vede ho k tomu vykonávat dobrovolnickou činnost.
5. **Obavy** – obavy má téměř každý z nás z různých situací, které nás v životě čekají. Mají je i dotazované osoby v tomto výzkumu. Mohou být vyvolány naší předešlou zkušeností, která ne vždy mohla být pozitivní. Můžeme mít a také to uváděli dotazovaní lidé, že jejich obavy také jsou ze selhání, že se jim nebude dařit úplně všechno podle plánů nebo také uváděli, že mají strach ze zkoušení nových věcí, vystoupit ze své komfortní zóny a vstoupit do neznáma.
6. **Strategie ovládnutí** – jak jednotlivci zvládali bojovat se svými obavami, co jim nejvíce pomáhalo je překonat. Na základě rozhovorů se prokázaly tyto strategie
 - a. **Znalost prostředí** (dobrovolnictví na místech jim dobře známých)
 - b. **Připravenost**
7. **Dobrovolnictví** – samotný vstup do dobrovolnické činnosti.

Dalším klíčovým tématem výzkumu byl nedostatek uplatnění ve společnosti. Lidem se zdravotním postižením chybí naplňování určitých sociálních rolí a podle jednoho z rozhovorů se chtějí „cítit užiteční“. Pokud dlouhodobě nedochází k naplňování sociálních rolí, může docházet ke zhoršení po stránce psychické, kdy se lidé budou cítit vyčerpaní a deprivovaní. Nejčastěji je uváděna absence rolí v oblasti partnerství a rodičovství. Z 25 oslovených bylo pouze 9 osob s partnerem, 12 z nich bezdětných a 9 lidí z 25 pociťovalo absenci rodičovské role s negativním dopadem na jejich život. (Marková, 2018, [online])

Na závěr bych chtěla shrnout, že se mi podařilo najít spoustu informací, které vidím jako užitečné a podporující pro realizaci a rozvoj inkluzivního dobrovolnictví.

Našla jsem spoustu přínosů pro dobrovolníky se zdravotním postižením, které oni sami na sobě pozorují. Cítí, že více smysluplněji naplňují svůj volný čas, že svou prací přispívají k rozvoji společnosti, tudíž jsou pro ni potřební. Více tráví svůj čas mezi lidmi a utváří si tak i svou sociální síť a sociální roli. Dobrovolníci se zdravotním postižením na sobě pociťují i zlepšení v oblasti zdraví, což v mnoha případech potvrdili i pracovníci s nimi pracující. Zvládnou lépe komunikovat, protože dochází k jejich rozvoji a k rozvoji jejich dovedností. A jako nejdůležitější bod vidím to, že hlavně přebírají odpovědnost za svůj život.

Na druhou stranu ve výzkumech bylo mnohokrát uvedeno, že i přesto, že je tolik lidí se zdravotním postižením, kteří jsou motivováni k tomu vykonávat dobrovolnickou činnost, spousta organizací není připravena přijímat tyto dobrovolníky a neví, jak s nimi pracovat. Bariéry mohou pocházet ale i ze stran samotných dobrovolníků, kde můžeme hovořit o jejich důvěře nebo samotném postižení. A za bariéry ze strany společnosti jsou nejčastěji považovány předsudky nebo stigmatizace nebo sociální politika státu, jak se k tomuto tématu staví.

Výzkumy ovšem poukazují nejednou na velký význam dobrovolníků, protože i přesto, že dobrovolník nesmí nahrazovat práci pracovníků, může představovat velkou položkou, co se týká ušetření peněz pro organizaci.

Také se nám díky jednomu ze zdrojů osvětlilo, jak to vypadá, než se takový člověk se zdravotním postižením stane dobrovolníkem, co všechno musí zvládnout a překonat.

A jako poslední ze zjištěných informací bych ráda vyzdvihla to, že již existují organizace, které se zaměřují speciálně na inkluzivní dobrovolnictví, které mají mimo hlavní cíl i snahu zlepšit vnímání lidí ve společnosti vůči tématu dobrovolnictví s lidmi se zdravotním postižením.

3 Propojení tématu s teoriemi sociální práce + etické hledisko

Cílem této kapitoly bylo nalézt propojení mého tématu „Zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti“ s teoriemi sociální práce. Nakonec jsem našla největší propojení projektu s těmito teoriemi a přístupy:

- 1) Na osobu zaměřený přístup
- 2) Participativní přístup
- 3) Podpora nezávislosti
- 4) Anti-opresivní přístup
- 5) Kognitivně-behaviorální teorie

Především z důvodů, že budou a jsou primárně využívány při práci s klienty Domova Daliborka. Pracovníci jsou vedeni a již zvyklí na to, aby s klienty jednali podle těchto přístupů, aby pracovali s klienty s takovými, jací jsou na základě jejich zdrojů a limitů, aby v žádném případě nedocházelo k zneschopňování klientů, ale naopak, aby přebírali čím dál větší odpovědnost za sebe a svoje životy, a aby pomoc druhých potřebovali, co nejméně, aby jednou byli schopni službu opustit a žít plnohodnotným životem v běžné společnosti bez pomoci druhých.

Podle **na osobu zaměřeného přístupu** je klient Domova Daliborka vnímán takový, jaký skutečně je a práce s nimi nevychází z představ, jací by být měli. Nejde o snahu je změnit, aby se hodili do aktuální většinové společnosti, ale jde o to ukázat a vyzdvihnout zdroje a možnosti klientů, aby se do této společnosti zařadili a byli vnímáni takoví, jací jsou. Je velmi důležité pracovat s klientovými pozitivními vlastnostmi a nezaměřovat se na jeho chyby a nedostatky. Práce s klienty probíhá s každým individuálně, protože k práci s každým klientem je potřeba odlišný přístup podle toho, jaký je. (Pörtner, 2009) Pro tento projekt je velmi důležité pracovat s každým individuálně a nacházet možnosti dobrovolnických příležitostí na míru, protože by mohlo dojít k přeceňování určitých klientů nebo naopak k nedocení. Při přeceňování by například klient nebyl schopen vníkat situaci adekvátně vyhodnotit a vhodně zareagovat, pak by mohla mít velmi nepříjemné následky jak pro dobrovolníka, tak jeho klienta.

Tento přístup vychází ze tří různých teoretických základů:

1. Postoj zaměřený na člověka.
2. Humanistický pohled na člověka.
3. Teorie sebepojetí.

Pro **postoj zaměřený na člověka** jsou podle Marlise Pörtnera (2009, s. 23) nejdůležitější tři hodnoty. Empatie, úcta k osobnosti a kongruence.

- **Empatie** – jde o vcítění se do druhé osoby a snaze porozumět, jak asi se v dané situaci může cítit, dostat se do jeho vnitřního světa, jako by to byl náš vlastní. Nebrat ohled v tento moment, kdo jsem já a jak bych se v tu chvíli cítil já sám.
- **Úctu k osobnosti** bychom mohli říct i jako akceptovat člověka bez hodnocení jeho osoby. Uchopit druhého člověka jakožto osobu celistvou, to jak s jeho možnostmi, tak i naopak s jeho nedostatky.
- **Opravdovost** neboli **kongruence** je schopnost oddělit své vlastní prožívání od toho, co vnímám u klienta. Znamená to být pro klienty opravdoví takoví, jací jsme a neschovávat se před ním za svoji profesionalitu, připouštět si své vlastní prožívání a pocity. Je potřeba vědět, kdy reagovat a kdy je vhodné projevit své vlastní pocity.

Pokud jde o **humanistický pohled na člověka**, ten ve člověku vidí bytost odlišnou od ostatních lidí a na světě nechodí žádný člověk, který by byl s někým identický. Lidé jsou odlišní, to jak jejich prožíváním, vzhledem, ale mnohdy i formou postižení. Každý člověk je expertem na vlastní život a jen on ví co je pro něj v určitých chvílích dobré a co nikoli. Pracovníci se snaží do lidí vcítit a porozumět jejich situaci, i když to je v mnoha chvílích náročné. (Pörtner, 2009, s. 22–23)

V **teorii sebepojetí** jde o to, jak člověk vnímá sám sebe včetně toho, jak sám sebe hodnotí. Mínění o sobě samém se v nás rodí ze zkušeností v dětství, anebo z toho, jak nás hodnotí naše okolí. Sebepojetí se neustále mění a není stejné po celou dobu. Kongruence v tomto spojení znamená soulad mezi sebepojetím a našimi zkušenostmi. Naše sebepojetí je v kongruentním případě schopno přijímat naše nové zkušenosti. (Pörtner, 2009, s. 24)

Participativní přístup, který dle Matouška (2013) stojí na tom, aby klient ve svém životě hrál aktivní roli a nebyl pouze pasivním příjemcem toho, co mu kdo nabídne a zařídí místo něj. Aby se sám podílel na tom, jakým způsobem se bude rozhodovat o svém životě, jak bude trávit svůj volný čas, jaká oblast dobrovolnictví je mu nejbližší a jaký bude jeho cíl. Pokud participativní přístup stáhnu přímo na svůj projekt, na konkrétní službu, půjde hlavně o to, aby pracovníci Domova Daliborka nevyřizovali dobrovolnickou činnost za klienta, nehledali mu různé možnosti toho, kam by klient mohl zapadnout, ale aby opravdu klient sám organizace navštěvoval a vyjednával si podmínky (pokud bude potřeba, tak s možným doprovodem). Je důležité si dát pozor na to, že samotné zapojení klienta do projektu neznamená participaci. Tento přístup je spojen i s **empowermentem**, který v překladu znamená zmocňování a jde v něm o to zmocnit klienta, aby byl schopnější a samostatnější a pracovníky Domova Daliborka potřeboval k výkonu dobrovolnické činnosti co nejméně. A je to vlastně to, o co nám v rámci tohoto přístupu jde nejvíce. Klienta co nejvíce zmocnit k tomu, aby byl kompetentní k tomu sám si určovat, co chce a nechce, nenechávat se ovlivňovat a rozhodovat za sebe.

Tento přístup může potom přispívat ke zkvalitňování sociálních služeb a také k integraci jejich klientů do společnosti, k rozšiřování si sociálních kontaktů a vazeb. Participativní přístup vychází ze dvou přístupů (Kubalčíková, in Matoušek, 2013, s. 106).

1. **Konzumerismus**, ve kterém jde o to, že se služba doptává klientů a snaží se od nich získat zpětnou vazbu, zda dochází k naplňování jejich očekávání a představ ohledně poskytování služby s ohledem na cíl a poslání služby. (Kubalčíková, in Matoušek, 2013, s. 106)
2. **Sebeobhajování** si klade za cíl motivovat klienty k tomu, aby měli větší zájem o to, zapojovat se více do vlastního života, dát jim k tomu větší možnost. (Kubalčíková, in Matoušek, 2013, s. 106)

Samostatnost klienta úzce souvisí s jeho nezávislostí. **Podpora nezávislosti** se snaží o to, aby si klient o svých činech mohl rozhodovat sám, a aby za ně také nesl zodpovědnost. V tomto případě se klient sám rozhodne, zda chce vykonávat dobrovolnickou činnost, jakým způsobem se na ní chce podílet a jak často. Pokud ovšem nedodrží předem domluvené podmínky, sám si také klient ponese odpovědnost a bude muset čelit případným následkům při nenaplňování sjednaných podmínek, kterým může být až rozvázání spolupráce s dobrovolnickou organizací. (Krhutová, in Matoušek, 2013, s. 119)

Tento přístup předpokládá, že každý člověk může mít kontrolu nad svým životem, a to i ten, který je odkázaný na pomoc druhého člověka v nejzákladnějších věcech. Může si sám rozhodovat o cílech, o tom, jakým způsobem je s jeho cíli pracováno a jak jsou naplňovány. Podpora nezávislosti se opírá o podněcování podmínek a jejich uskutečnění, které lidem zaručují žít co nejlépe životem, jakým žijí lidé v běžné společnosti a zároveň se snaží snižovat jejich závislost na sociálních službách. (Krhutová, in Matoušek, 2013, s. 119)

V inkluzivní dobrovolnické činnosti jde o snižování závislosti klientů na Domově Daliborka, aby její klienti byli po určité době schopní si všechny věci nebo aspoň většinu z nich zařídit sami, aniž by k tomu potřebovali dopomoci pracovníků.

Chráněné bydlení je jako jedna ze sociálních služeb, která se dle L. Krhutové (in Matoušek, 2013, s. 119) řadí mezi jedny ze sociálních služeb, které mají za úkol své klienty podporovat a vést je k nezávislosti. Mezi další takové služby tam řadí i pečovatelskou službu, denní stacionáře, sociální rehabilitace atd.

Velkou rolí pro projekt hraje také **anti-opresivní přístup**, který se zaměřuje na diskriminaci ve společnosti. Projekt se snaží lidem ukázat, že lidé s mentálním postižením zvládnou fungovat v běžné společnosti a nemusí tak docházet k jejich diskriminaci, se kterou se bohužel do dnešní doby setkávají. Měla by být snaha zajistit lidem s postižením stejné dobrovolnické příležitosti, jaké se dostávají běžným občanům a zmírnit tím nerovnosti, které se ve společnosti nachází.

Důležitým pojmem v tomto přístupu je moc a její dělba ve společnosti. To si musí uvědomovat i každý pracovník, který pracuje, v tomto případě, s lidmi s postižením. Základem každé dobré praxe je také, aby si pracovník uvědomoval útlak a diskriminaci cílové skupiny. Takový pracovník, co si uvědomuje postavení svého klienta ve společnosti je schopen mu poskytovat dobré a kvalitní služby a klientovi velmi prospět. (Navrátil, in Matoušek, 2013, s. 92–96)

Pokud si navíc klientovo postavení uvědomují jak pracovníci, tak koordinátoři dobrovolnictví, mohou dobrovolníci se zdravotním postižením pomoci při vstupu do dobrovolnické činnosti. Ve společnosti se stále setkáváme s velkou diskriminací. Spousta lidí vidí lidi se zdravotním postižením pouze jako ekonomickou zátěž pro stát, kteří se nijak neangažují, nálepkují je a všechny soudí podle jednoho vzorce.

Cílem tohoto projektu je lidi s mentálním postižením zapojovat do dobrovolnické činnosti a ukázat lidem, že mohou být velmi nápomocni pro stát, organizace i komunity. Při větším zapojování lidí s postižením do běžné společnosti bude vznikat větší povědomí o nich a o práci s nimi, které by mělo za důsledek snižování opresivních názorů vůči této cílové skupině.

Kappl (in Matoušek, 2013, s. 17) píše, že v **kognitivně behaviorální teorii** jde hlavně o sjednocení poznatků teorie behaviorální a kognitivní:

Behaviorální teorie se zaměřuje na lidské chování a jeho studium. Zkoumá reakce lidského chování na určité podněty, jak se chování lidí mění pomocí stimulace a posílení určitých chování. Oproti kognitivní teorii se zaměřuje na pozorovatelné a měřitelné aspekty chování lidí. (Kappl, in Matoušek, 2013, s. 17)

Kognitivní teorie naproti tomu se zaměřuje na stránku lidského myšlení, paměti a jeho vnímání. Soustředí se na reakce, které se odehrávají v mysli člověka. Zaměřuje se i na to, jak naše mysl pracuje s informacemi a jakým způsobem nás ovlivňuje. Do kognitivní teorie patří například studium vnímání, pozornosti, paměti, řešení problémů jazyk atd. (Kappl, in Matoušek, 2013, s. 17)

Pro můj projekt, ve kterém jde o zapojení lidí s mentálním postižením, může být kognitivně behaviorální teorie velmi užitečným nástrojem a může těmto lidem pomoci překonávat různé jejich překážky a ukazovat jim, jak lze řešit problémy, zvládat stres atd. Teorie může být také využívána jako podpora dobrovolníků, pomoci jim naučit se komunikaci s dalšími lidmi (například s klienty, u kterých by mohli dobrovolnickou činnost vykonávat, nebo například s organizací apod.). Teorie by mohla lidem s mentálním postižením pomoci porozumět jiným lidem nebo vyjádřit své pocity a myšlenky. Jejich vyjádření myšlenek a pocitů by potom mohlo být použito pro rozvoj inkluzivního dobrovolnictví. Také by mohla lidem s mentálním postižením pomoci zvládat situace, které pro ně mohou být obtížné, svoje problémy brát jako výzvu, mohla by je motivovat pocitem úspěchu a uznání. (Kappl, in Matoušek, 2013, s. 19)

Kognitivně behaviorální teorie je přizpůsobená každému klientovi na míru podle jeho vlastního nadání. (Kappl, in Matoušek, 2013, s. 19)

Z **etického hlediska** a podle Etického kodexu sociálního pracovníka České republiky (Česká asociace sociálních pracovníků, 2012 [online], [2023-03-29]) je nejen v tomto projektu důležité a povinností každého pracovníka držet se etického kodexu sociální práce, a to obzvláště v hodnotách lidské důstojnosti, kdy je ke klientům přistupováno jako k bytosti individuální a pracuje se s tím, jací jsou a s jejich individuálními rozdíly. A dále také v hodnotě sociální rovnosti, která se podílí na odstraňování diskriminace ve společnosti. Pokud jde o zodpovědnost pracovníka ke klientovi, je kladen velký důraz hlavně na podporu vědomí klienta o jeho vlastních možnostech, právech a zároveň i povinnostech a učí ho přijímat odpovědnost při nesplnění – bez jakýchkoliv známek diskriminace a zároveň aby při tom pracovník chránil klientovo soukromí a jeho důstojnost a neočerňoval jeho jméno. (Česká asociace sociálních pracovníků, 2012 [online])

Může docházet k porušování kodexu sociálního pracovníka ČR. Každá organizace, která se inkluzivního dobrovolnictví účastní, musí ovšem podstoupit opatření, aby minimalizovala tohle riziko. A jak tedy může docházet například k porušování kodexu?

1. **Dobrovolníci nebudou dostatečně připraveni:** Může docházet k tomu, že organizace nezajistí dostatečnou přípravu dobrovolníkům, ti se potom mohou stát velmi zranitelní.
2. **Mlčenlivost dobrovolníka:** Dobrovolník může nedodržet soukromí klientů a jejich důvěru. Může sdílet důvěrné informace o klientech s třetí stranou, aniž by k tomu měl souhlas klienta.
3. **Hranice, potřeby klienta a jejich nerespektování:** Dobrovolník nutí klienta do nevhodných aktivit, přechází jeho přání atd. (Česká asociace sociálních pracovníků, 2012 [online])

Spolupráce s klienty proběhla, a i nadále bude probíhat s respektem a úctou k nim. Klienti mají možnost se do dobrovolnické činnosti zapojit, ale také mohou odmítnout, popřípadě kdykoliv spolupráci přerušit.

4 Propojení tématu se sociální politikou

Obsahem této kapitoly je hlavní propojení mého tématu inkluzivního dobrovolnictví se sociální politikou, klade si za cíl ukázat, jak se lze opřít o sociální politiku při realizaci inkluzivního dobrovolnictví. Propojení je hlavně přes oblasti dobrovolnictví, zdravotní postižení a zaměstnávání lidí s postižením.

Jako první je zmíněno propojení skrze principy sociální politiky, které jsou pro tuto politiku klíčové. Pomáhají zajistit, aby ve společnosti byla poskytována dostatečná ochrana a pomoc lidem s postižením. Uvedeny jsou také aktivační programy, které zahrnují aktivní činnosti sociální politiky sloužící na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a které potom definují pojmy spojené se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením, jako jsou podporovaná pracovní místa apod. Poslední jsou zmíněná chráněná pracovní místa, jakožto klíčová složka při zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Co se týče tedy výše zmíněných principů, Krebs (2015, s. 27) ve své knize Sociální politika píše: „Nyní si všimneme principů, které jsou pro sociální politiku jako takovou všeobecně považovány za typické, určující a nejvýznamnější.“ Těchto principů dále Krebs uvádí celkem pět, nicméně pro moji práci bych ráda zmínila hlavně dva, kterými jsou:

1 Princip sociální spravedlnosti

2 Princip sociální solidarity

Princip sociální spravedlnosti je klíčovým principem celé sociální politiky a funguje na bázi vymezení pravidel, díky kterým jsou ve společnosti přerozdělovány mezi občany či sociální skupiny nejen příjmy a majetek, ale také možnosti a předpoklady, které člověk má. Mezi tyto možnosti autor řadí přístup ke vzdělání nebo například uplatnit se na trhu práce. (Krebs, 2015, s. 27–31)

A proč je tedy sociální spravedlnost důležitá pro můj projekt? Snaží se nabídnout klientům chráněného bydlení Domova Daliborka, což jsou převážně lidé s mentálním postižením, ukázat a nabídnout stejné šance stát se dobrovolníkem a mít stejné příležitosti na získávání nových znalostí a dovedností. Dává jim možnost naplňovat svůj volný čas smysluplně. Zapojování lidí znevýhodněných v běžné společnosti není jen trendem posledních let. Je potřeba si uvědomit, že takoví lidé v naší společnosti žijí, a že dokážou být užiteční pro společnost nebo třeba i pro ekonomiku státu. Svou dobrovolnickou činností si dokážou prohloubit dovednosti a adaptovat se do společnosti, ve které budou přijímáni a později budou schopni v ní fungovat i v pracovněprávním poměru.

Princip sociální solidarity funguje na základě svobodné vůle občanů a jejich ochotě podřídit se zájmům širšího společenství (Krebs, 2015, s. 31–34). Solidaritě můžeme rozdělit do dvou skupin:

- **Solidarita vynucená nedobrovolná.**
- **Solidarita dobrovolná.**

Protože pro mou práci je podstatnější druhá možnost, o **solidaritě vynucené** nedobrovolné jen velmi krátce – tato solidarita je vynucena státem, a to především platbami daní nebo pojistného. (Krebs, 2015, s. 33)

Naopak oproti tomu u **solidarity dobrovolné** jde v základě o to, že jeden občan se vzdá dobrovolně něčeho svého ve prospěch občana druhého. V současnosti význam dobrovolné solidarity dle Krebse (2015, s. 33) roste, a to hlavně kvůli hledisku etickému a také proto, že nezesiluje tlak na míru redistribuce. Také je základem dobročinných a charitativních aktivit (Krebs, 2015, s. 33).

Co se týká **aktivačních programů** Hora v Encyklopedie sociální práce (in Matoušek, 2013, s. 277) píše: „*Aktivační (aktivizační) programy jsou opatření sociální politiky zaměřená na začleňování nezaměstnaných osob na trh práce.*“ V širším pojetí lze mezi aktivační programy počítat i aktivní politiku zaměstnanosti. Tu lze podrobněji rozdělit podle Hory (in Matoušek, 2013, s. 277) do čtyř oblastí:

1. **Podporovaná zaměstnání – tvorba míst.**
2. **Opatření motivace a sankcí vůči nezaměstnaným.**
3. **Vzdělávání.**
4. **Opatření zaměřená na dosažení setkání mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu.**

Nejdůležitější z výše zmíněných bodů vidím pro svůj projekt **podporovaná zaměstnání**. Služba podporovaných zaměstnání je určena především těm, kteří mají problém najít si placenou práci na běžném pracovišti. Jejich zdravotní nebo sociální problémy omezují jejich schopnost vstoupit a udržet se na otevřeném trhu práce. Před nástupem do zaměstnání i po něm je nabízena podpora (Trnavská, 2006 [online]).

Klienti Domova Daliborka, se kterými jsem se rozhodla pro tuto práci spolupracovat (seznam je uveden níže v kapitole analýza potřebnosti) jsou většinou nezaměstnaní, ale ochotní a mnozí z nich by o zaměstnání v budoucnosti stáli. Díky dobrovolnické činnosti by rádi rozšířili kolonku svých zkušeností v životopisu. Naproti nám jde v tomto případě Zákon č. 435/2004 Sb. (o zaměstnanosti) a ten nám říká: „*Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl činí 4 %.*“

Zapojování lidí s mentálním postižením na pozice dobrovolníků, jim může pomáhat vytvářet sociální role ve společnosti, nacházet jim jejich místa ve společnosti a napomáhat jim ve vlastním rozvoji, aby si rozvíjeli své stávající dovednosti a znalosti a získávali nové. Také, aby docházelo k jejich motivaci k tomu pracovat a setkávat se s lidmi. Pokud

by sami na sobě poznávali znatelné rozdíly ve svém chování a vyjadřování, získávali by přehled o tom, co se děje v zemi i ve světě, utvářeli si na to svůj vlastní názor a ten si prosazovali.

Je dobré začleňovat je do společnosti a ukazovat jim, jaká je a jaká být může, naučit je setkávat se s úspěchem, ale i s prohrou. Ukázat jim, že ve společnosti jsou možnosti, kterých by mohli využít a tím svůj život posunout.

Podle mého názoru by měl pracovník s lidmi s postižením pracovat neustále, neustále je motivovat a mluvit s nimi o tom, kam se chtějí v životě posunout, zda to, co teď mají je opravdové maximum, co od života čekají. Práce s takovými lidmi je „běh na dlouhou trať“, protože je nestačí jednou namotivovat, zvolit si velký cíl a nechat je na tom pracovat, je pro ně výhodnější stanovovat si menší cíle a pomocí nich dosáhnout toho jejich snu, který může být jakýkoliv, třeba bydlet sám v pronajatém bytě, najít si práci atd. Možnosti mohou být a mnohdy i jsou velké, vyžadují jen silnou trpělivost pracovníků, kteří pracují s osobami s postižením. (Michalík, 2011, s. 123)

Poslední v této kapitole zmíním **chráněná pracovní místa**. Krebs (2015, s. 337) popisuje chráněné pracovní místo jako místo, které zaměstnavatel vytvoří pro osobu s postižením. Vznik místa stojí na dohodě mezi zaměstnavatelem a úřadem práce a musí být provozováno nejméně na dobu tří let. Úřad práce poskytuje finanční příspěvek zaměstnavateli, a to ve výši maximálně osminásobek průměrné mzdy v národním hospodářství (u lidí s těžkou formou postižení to může být až dvanácti násobek). Příspěvek úřadu práce však za rok nesmí přesáhnout částku 48 000 Kč. (Krebs, 2015, s. 337)

5 Propojení tématu s metodami a technikami sociální práce

Cílem této kapitoly je osvětlit nejvíce používané metody a techniky sociální práce pro tento projekt. Postupovala jsem podle posloupnosti metod, které bude potřeba využívat tak, jak by měli jít za sebou. Od vedení rozhovoru s klientem, při kterém se zjistí informace týkající se klienta a jeho zájmu o dobrovolnickou činnost. Dále sociálně demografická analýza, která pomůže identifikovat potřeby cílové skupiny a velikost cílové skupiny v komunitě. Během dále uvedené organizace dobrovolnictví již dochází ke konkrétní činnosti každého z dobrovolníků. Jako další přiblížím aktivní naslouchání, které nám poskytne zpětnou vazbu od dobrovolníků, jak jejich činnost probíhala a zda nebyl nějaký problém a vše uzavřu prací se silnými stránkami klienta

Vedení rozhovoru patří ke klíčovým kompetencím sociálního pracovníka, kde jde nejen o to, jak pracovník s klientem komunikuje slovně, ale tato slovní domluva je bohatě doplněna o neverbální komunikaci, která hraje stejně důležitou roli v rozhovoru a mnohdy ovlivňuje klientovo chování vůči komunikátorovi. (Kappl a Kučírek, in Matoušek, 2013, s. 269) Je velmi důležité pro práci s klienty s mentálním postižením v tomto projektu, naučit se vést rozhovor s touto cílovou skupinou. Pokud jde o konkrétní vedení rozhovoru, a to při přístupu zaměřeného na klienta, který jsem zmiňovala výše, je potřeba využít i tzv. empatického naslouchání. To je při práci s lidmi s mentálním postižením velmi důležité. Klient má nad procesem plnou kontrolu a jeho vnitřní svět slouží jako středobod našeho zájmu. Klientovi nejsou kladeny žádné otázky, nejsou mu činěny žádné poznámky a sociální pracovník mu neposkytuje žádné pokyny ani rady. Je potřeba mít velkou trpělivost s klienty a snažit se porozumět všemu, co říkají. (Kappl a Kučírek, in Matoušek, 2013, s. 268–270)

Pro projekt bude také klíčové zmapovat si jednotlivé dobrovolnické příležitosti, dobrovolnické organizace v komunitě a zájem lidí s postižením stát se dobrovolníkem, k tomu bude využita **sociálně demografická analýza**. Analýza vychází z informací o cílové skupině a opírá se o její potřeby, a představuje klíčové body a problémy v sociálním prostředí. Cílem analýzy je poskytnout orgánům, a to jak dobrovolnickým organizacím, městu, ale i občanům informační databázi toho, jaká je momentálně dobrovolnická situace u nich ve městě. (Víšek a Matoušek, in Matoušek, 2013, s. 320–321)

Analýza tedy může být velmi užitečným nástrojem pro tento můj projekt. Sociálně demografickou analýzu lze využít například takovým způsobem:

1. Abychom si identifikovali potřeby a zájmy naší cílové skupiny, kterou jsou lidé s mentálním postižením. Informace o potřebách skupiny lze využít potom k přizpůsobení projektu těmto potřebám.
2. Abychom identifikovali potenciální dobrovolníky. V našem případě jde o klienty chráněného bydlení, takže půjde o zmapování dalších chráněných bydlení se stejnou cílovou skupinou, která by mohla mít stejné potřeby a zájmy jako naše cílová skupina.

Využití sociálně demografické analýzy může tedy přispět k většímu úspěchu projektu zaměřeného na inkluzivní dobrovolnictví a k lepšímu porozumění potřebám a preferencím cílové skupiny.

Co je samotné dobrovolnictví, bylo zmíněno již v kapitole vymezení pojmů, pokud jde o **organizaci dobrovolnictví**, je to činnost, která se zaměřuje na vzájemné navazování vztahů mezi jednotlivými dobrovolníky, organizací a klienty organizace. Jde ale také o činnost v oblasti podpory. (Brumovská a Málková, in Matoušek, 2013, s. 328)

Každá organizace, která poskytuje dobrovolnickou činnost, má tzv. koordinátora dobrovolníků, který je klíčovou osobou, který pracuje přímo s dobrovolníky a obstarává činnosti, které jsou spojeny s náplní jejich práce tak, aby to bylo zároveň v souladu s cíli a posláním organizace. Pokud by nastal nějaký problém s dobrovolnictvím, jdou tyto problémy právě přes koordinátora, který je povinen je řešit. Musí motivovat dobrovolníky a dostatečně je oceňovat, což povede k jejich udržení v organizaci, také by měl hledat nové dobrovolníky a zároveň spolupracovat s dalšími organizacemi se stejným dobrovolnickým záměrem. V České republice může být koordinátor dobrovolnictví jakožto samostatné pracovní místo a nemusí být nutně spojeno s jiným. (NSP, 2017 [online])

Naslouchání je velmi důležitou složkou při práci s touto cílovou skupinou lidí. Je jednou z hlavních zásad při přístupu zaměřeném na klienta, o kterém jsem hovořila výše (Pörtner, 2009, s. 40). Pörtner (2009, s. 40) ve své knize také uvádí, že naslouchání jako takové je důležité, chceme-li pochopit a porozumět tomu, co druhý člověk zrovna prožívá. Naslouchání je jednou z cest lidí se zdravotním postižením, jak mohou projevit svůj názor, ten může potom sloužit a pomoci při rozvoji dobrovolnických aktivit této cílové skupiny. Navíc jim to také může dodávat sebevědomí a může to pro ně mít nepopsatelný účinek, protože mohou mít pocit, že jsou užiteční a prospěšní při této činnosti, a že je zde někdo, kdo jejich názory poslouchá a chce docílit změny na základě jejich názorů.

Aktivní naslouchání se od naslouchání liší. Nejdůležitějším bodem, kterým se aktivní vyznačuje a liší, je to, že naslouchající poskytne mluvčímu zpětnou vazbu, jak jeho oznámení bylo pochopeno (Kappl & Janebová, in Matoušek, 2013, s. 265). Existuje mnoho nástrojů, které lze při aktivním naslouchání využít:

1. Povzbuzování – povzbuzujeme mluvčího, aby nepřestával s mluvením, aby dál povídal.
2. Objasňování – zde dochází k doptávání se na určité informace, pokud vznikají nějaké nejasnosti, abychom klienta pochopili správně.
3. Parafrázování – zopakujeme to, co nám klient sdělil, ale svými slovy.
4. Reflexe – při reflexi posluchač reflektuje své vlastní pocity, které při naslouchání pocítil.
5. Sumarizace – posluchač shrnuje to, co mu mluvčí již řekl.
6. Ocenění – posluchač oceňuje mluvčího za to, co již zvládl překonat ohledně jeho problému. Na rozdíl od chválení se týká vždy toho, o čem klient vyprávěl.
7. Chválení. (Kappl & Janebová, in Matoušek, 2013, s. 265)

Práce se silnými stránkami klienta si klade za cíl identifikovat silné stránky klienta a ty následně rozvíjet a posilovat. Silné stránky mu potom mohou pomoci při řešení svého problému. (Pulla, 2017, [online]) Pokud se s těmito silnými stránkami bude pracovat, může to u klienta vést ke zlepšení jeho sebevědomí a jeho motivace. (Pulla, 2017, [online]) Autorka věří, že pokud se bude v sociální práci pracovat se silnými stránkami klientů, které mají, mohou dosahovat skvělých výsledků v mnoha oblastech.

Pro inkluzivní dobrovolnictví může být a je práce se silnými stránkami velmi důležitá, například z těchto důvodů:

1. Může to podporovat klienta v jeho sebedůvěře, když budeme vyzdvihovat hlavně to, co umí a co mu jde. Když bude člověk cítit větší sebeúctu, může ho to nabudit a motivovat k dobrovolnické činnosti.
 2. Nabídka lidem s mentálním postižením být rovnocenným dobrovolníkem jako každý jiný občan.
 3. Podpora silných stránek může podpořit vzájemné porozumění a spolupráci.
- Podporování silných stránek může zvýšit účast na dobrovolnické činnosti a dlouhodobé zapojování lidí. (Pulla, 2017, [online])

6 Legislativní ukotvení

Cílem této kapitoly je najít ukotvení tématu inkluzivního dobrovolnictví v legislativě dostupné v České republice, najít v ní oporu při realizaci tohoto projektu. Zmiňuji Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, Zákon o dobrovolnické službě, Zákon o zaměstnanosti, Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období mezi lety 2021-2025, Evropský pilíř sociálních práv, Zákon o sociálních službách. Protože jsem již několikrát napsala, že je inkluzivní dobrovolnictví trendem dnešní doby, Evropská unie i Česká republika si klade v rámci svých plánů a pilířů cíle, které jsou pro tento trend velmi podporující.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (OSN, 2006 [online] [2023-03-29]) byla přijata v roce 2006 Valným shromážděním OSN. Úmluva klade silný důraz na lidská práva a základní svobody na principu rovnoprávnosti. Lidem se zdravotním postižením zaručuje především uplatnění jejich práv a s tím spojené i aktivní zapojení se do jejich života a běžné společnosti. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (OSN, 2006, čl. 5 [online] [2023-03-29]) je v souladu se zákazem diskriminace, úctou k důstojnosti všech lidí. Také se snaží o plné zapojování všech lidí do běžné společnosti a chce rovnost příležitostí pro ně.

Definuje ale také závazky, kterými jsou povinni držet se státy, které svou podporu stvrdily podpisem smlouvy. Mezi tyto závazky patří například přijmout opatření, který má za cíl změnit nebo zrušit zákony, které mohou být zdrojem diskriminace lidí se zdravotním postižením v jejich zemi. Podporovat pracovníky pracující s těmito lidmi ve vzdělávání, poskytovat lidem s postižením informace, které by mohli zjednodušit jejich život nebo jim nějakým způsobem pomoci a mnoho dalšího. (Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, OSN, 2006, čl. 4 [online] [2023-03-29]) Česká republika úmluvu podepsala mezi prvními a po procesu ratifikace v platnost vyšla 28. října 2009.

Zmíněná úmluva je pro tento projekt důležitá především podporou rovnosti a stejných přístupem pro všechny, což zahrnuje také dobrovolnické aktivity.

Klíčovým zákonem pro zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti je **zákon č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů**, dále jen zákon o dobrovolnické službě. Tento zákon v České republice platí od 24. května 2002 a účinnosti nabyl k prvnímu lednu 2003. Jde o zákon, který je hlavním právním předpisem, který upravuje statut dobrovolníka, a který nám vymezuje klíčové pojmy týkající se činnosti dobrovolníka, kdo se dobrovolníkem může stát, nutnost a náležitosti smlouvy, ale v dalších částech jsou potom uvedeny změny v zákonech, které nastaly s platností zákona o dobrovolnické službě.

Jak jsem již zmínila, tento zákon je pro tento projekt klíčový, a to hlavně díky tomu, že nám určuje, kdo se může stát dobrovolníkem. Je to osoba starší 15 let na území České republiky. Nenajdeme v něm žádné omezení ohledně zdravotního stavu či mentálního

zdraví. (Zákon č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, § 3 [2023-03-29])

Zákon o dobrovolnické službě je důležitý pro inkluzivní dobrovolnictví zvláště pro to, že posiluje právní ochranu dobrovolníků, podporuje inkluzi a rovnost lidí. Také zabezpečuje kvalitní dobrovolnickou činnost. (Zákon č. 198/2002 Sb., Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů [2023-03-29])

Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti nabyl účinnosti roku 2004 a slouží jako ochrana proti nezaměstnanosti a vede ke snaze dosáhnout co nejvyšší míry zaměstnanosti a také udržet tuto míru co nejvíce stabilní.

Definují nám pojmy jako je chráněné pracovní místo, ale navíc k tomu celá třetí část tohoto zákona je věnována lidem se zdravotním postižením a jejich zaměstnávání (Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti, § 67 - § 84 [2023-03-29]). Uvádí možnosti lidí s postižením využít pracovní rehabilitaci, která je zákonem definována jako *„souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce a hradí náklady s ní spojené“*.

Kromě pracovní rehabilitace zákon uvádí i příspěvek, který mohou využít zaměstnavatelé na zřízení pracovního místa pro lidi s postižením, a to na dobu tří let (Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti, § 75 [2023-03-29]). Příspěvek funguje na principu sjednané dohody mezi zaměstnavatelem a úřadem práce. Výše příspěvku se odvíjí od postižení zaměstnané osoby. Pokud se jedná o osobu se zdravotním postižením, příspěvek je ve výši maximálně osminásobku průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí minulého kalendářního roku, a pokud jde o osobu s těžší formou postižení, příspěvek se může vyšplhat do výše až dvanáctinásobku. (Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti, § 75 [2023-03-29])

Příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením je příspěvek, který je vyplácen úřadem práce zaměstnavateli, a to v maximální výši 48 000 Kč/rok na jednu osobu se zdravotním postižením atd. (Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti, § 76 [2023-03-29])

Tento zákon poskytuje základní rámec pro začleňování osob se zdravotním postižením do pracovního procesu, podporuje zaměstnávání osob s postižením a zajišťuje jim rovné příležitosti, navíc podporuje získávání pracovních zkušeností. Tímto získávání zkušeností může být právě dobrovolnická činnost.

Vláda České republiky 20. července 2020 projednala a schválila nový **Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období mezi lety 2021-2025**. Jejím účelem je zajistit co nejvíce rovná práva a příležitosti pro lidi se zdravotním postižením pomocí jejich dostupnosti k důstojnému a svobodnému životu. Také se snaží vytvářet, co nejméně opresivní prostředí ve společnosti a větší bezbariérovost prostředí.

Obzvláště důležitou shledávám oblast číslo 1 (Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období mezi lety 2021-2025, str. 27–32 [online]), ve které jsou stanoveny obecné závazky a principy ochrany práv lidí se zdravotním postižením. Oblast číslo 1 (Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období mezi lety 2021-2025, str. 27–32 [online]) hovoří také o rovnosti a nediskriminaci v žádné z oblastí lidského života, což platí i pro zákaz diskriminace v oblasti zapojení se do dobrovolnictví. Diskriminace lidí nesmí být prováděna z žádného důvodu a je neomluvitelná. Hlavní cíle si oblast č. 1 stanovuje jako:

- *„Předcházet diskriminaci a zajišťovat rovné zacházení pro osoby se zdravotním postižením.*
- *Podporovat dodržování principu universálního designu.*
- *Působit proti stereotypům a předsudkům ve vztahu k osobám se zdravotním postižením, včetně těch, které se týkají pohlaví nebo věku a podporovat respektování práv a důstojnosti osob se zdravotním postižením.*
- *Podporovat osvětové programy týkající se osob se zdravotním postižením a jejich práv.*
- *Zamezit násilí a zneužívání osob se zdravotním postižením.*“ (Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období mezi lety 2021-2025, str. 28 [online]).

Z pohledu mezinárodního práva zmíním **Evropský pilíř sociálních práv – Budování spravedlivější a inkluzivnější Evropské unie** (Evropský pilíř sociálních práv, Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2017 [online]), který stanovuje 20 zásad, které pomáhají dosáhnout lepšího uplatňování lidských práv. Zásady se podílejí na dosahování tří stanovených cílů do roku 2030:

1. Aby do roku 2030 bylo zaměstnáno aspoň 78 % ekonomicky aktivních obyvatel.
2. Aby se 60 % dospělých osob každý rok zúčastnila odborné přípravy.
3. Snížit chudobu nebo počet osob ohrožených chudobou nejméně o 15 milionů osob. (Evropský pilíř sociálních práv, Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2017 [online])

Zásada číslo 3 (Evropský pilíř sociálních práv, Evropský parlament a Rada Evropské unie, 2017 [online]) lidem s postižením slibuje rovné příležitosti. Zásada číslo 17 zase hovoří o důstojném životě osob s postižením, a to hlavně v oblastech zapojování do společnosti a do pracovněprávních vztahů, kde jsou pracovní místa uzpůsobena přímo jim podle jejich potřeb. Evropský pilíř sociálních práv stanovuje zásady a práva, která mají podpořit sociální spravedlnost a inkluzi v celé Evropské unii.

Ze **Zákona č. 108/2006 Sb., Zákona o sociálních službách** je pro tento projekt důležitá definice chráněného bydlení, jehož definice zní: „*Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.*“ Klienti osloveni v analýze potřebnosti tohoto projektu bydlí právě v chráněném bydlení, které jim ve veřejném závazku slibuje pomoc při získávání dovedností, aby byli schopni žít samostatným životem, zapojovat se do společnosti jako běžní lidé bez velkých ohrožujících bariér. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. [online] [2023-03-29])

Chráněné bydlení, které poskytuje sociální služby, je důležité pro podporu nezávislosti a samostatnosti osob se zdravotním postižením. Díky této službě mohou tyto osoby žít samostatně, a přitom mít potřebnou podporu a péči, což jim umožňuje aktivně se zapojovat do dobrovolnických aktivit. Zákon o sociálních službách podporuje v mnoha ohledech inkluzivní společnost, nezávislost a samostatnost osob se zdravotním postižením. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. [online] [2023-03-29])

7 Analýza potřebnosti

Pracovníci Domova Daliborka se snaží v rámci své služby integrovat své klienty do běžné společnosti a motivovat je ke kvalitnímu trávení jejich volného času. Učí je základním postupům v péči o sebe sama, ale také k lásce a pomoci druhým. Proto se v rámci jednoho dříve realizovaného projektu v této službě zrodila myšlenka, zda i lidé s mentálním postižením mohou být a zvládnou být dobrovolníky. Analýza potřebnosti vychází a v první řadě se zaměřuje na to, zda lidé s mentálním postižením mají, kolik a kdy časový prostor tuto roli vykonávat, zda vůbec mají zájem se do této činnosti zapojit a jaká je konkrétní poptávka a možnosti ze strany některých organizací trvale hledající dobrovolníky.

Při analýze potřebnosti zaměřující se na volný čas lidí s mentálním postižením v Domově Daliborka vycházím z realizovaného projektu v tomto zařízení, publikovaným prostřednictvím diplomové práce jedné z realizátorek projektu pod názvem Volný čas a možnosti jeho zkvalitnění u lidí s mentálním postižením v Domově Daliborka (Matulová, 2022), a z analýzy potřebnosti realizované v rámci něj.

Velmi nápomocny jsou především výstupy podrobného pětidenního snímkování klientů tohoto chráněného bydlení, jehož smyslem bylo zjistit, jak klienti tráví svůj čas, kolik volného času každý klient po odečtení svých povinností má a se kterým by se dalo případně dále pracovat směrem k jeho smysluplnějšímu naplnění.

7.1 Volný čas klientů (Matulová, 2022, s. 47)

V rámci snímkování na Domově Daliborka, které proběhlo v roce 2021 (měsíc leden–březen) bylo osloveno 15 klientů, z toho 7 žen a 8 mužů. Zjištěné informace byly následně rozděleny do 6 kategorií, kterými jsou:

1. **Aktivity**, ty jsou pořádány nejčastěji jedenkrát týdně za pomoci pastoračního asistenta organizace.
2. **Čas strávený v jiné sociální službě** jako jsou například denní stacionáře, návštěvy a čas trávený s osobním asistentem atd.
3. **Setkávání se u kávy** s dalšími klienty domova, kdy nejde jen o pití kávy, ale i o popovídání si s ostatními, předání si různých informací, hraní her.
4. **Nácvik** s klientem, ve kterém dochází k osvojování si nových dovedností nebo o udržování si těch stávajících, například může jít o pomoc při přípravě večeře, při hygieně, při praní prádla či úklidu svých bytů. Asistent pouze dopomáhá při těchto aktivitách klientovi, nikoli to dělá za něj.

5. **Volný čas**, který si klienti tráví dle svého, podle toho, co je baví. V této kategorii bylo uvedeno například, že kouká na televizi, je na počítači, malování, poslouchání rádia, sledování oblíbeného pořadu, procházky atp.,
6. **Práce**. Do pravidelného zaměstnání v rámci pracovněprávního vztahu dochází z Domova Daliborka pouze dvě klientky, kdy jedna se rozhodla, že se další části projektu účastnit nechce. U pana Vladimíra se jedná o pomoc panu správci Domova Daliborka při stěhování postelí a podobných aktivitách. (Matulová, 2022, s. 47)

klienti	aktivity	jiné sociální služby	setkání u kávy	nácvik	volný čas	práce
Libuše	0	0	3	17	5	15
Vladimír	2	0	6	11	20	1
Václav	2	0	7	13	18	0
Jitka	2	0	6	18	14	0
Jiří	2	6	10	14	8	0
Jana	2	0	12	11	15	0
Radek	0	0	7	12	21	0
Leoš	0	8	0	10	22	0
Světlana	2	3	9	13	13	0
Radoslav	2	0	9	5	23	0
Jiřina	2	9	2	0	28	0
Edita	2	0	0	19	19	0
Petr	0	15	6	11	8	0
Martin	1	2	7	17	13	0
Jana	2	0	6	9	23	0
Celkem hod.	21	43	90	180	250	16

Tabulka 1: Rozdělení času klientů do jednotlivých kategorií podle počtu hodin v nastaveném časovém úseku (Matulová, 2022)

Z tabulky jasně vyplývá, že klienti Domova Daliborka disponují spoustou volného času, se kterým se může dále pracovat. Klienti si svůj čas takovým způsobem rozvrhli sami. Velkým otazníkem zůstává ovšem to, zda svůj čas klienti takhle tráví, protože je to pro něj takovým způsobem nějak významné (například jde o naučený zvyk, který provozovali ještě se svými rodiči, kteří již nežijí a při této aktivitě si na ně vzpomenou), baví ho to a cítí, že jeho čas je smysluplně naplněn nebo je to jen v důsledku toho, že nemá nic jiného na práci. Toto množství volného času dává možnost s ním pracovat i v oblasti dobrovolnictví.

Výstupy z projektu Matulové (2022, s. 47) nabízí i různé konkrétní možnosti, jak mohou lidé s mentálním postižením svůj volný čas trávit. V projektu je řeč o návštěvě

kina, výletu klientů na vánoční trhy do Olomouce, návštěva hokejového zápasu atd. Výstupy z projektu také ukazují, že se klienti domova účastnili prostřednictvím participativního akčního výzkumu spousty veřejných akcí, na kterých je doprovázeli studenti CMTF a ukazovali jim tak možnost, jak smysluplněji vyplnit svůj volný čas. Všechny tyto aktivity jsou prospěšné pro klienty, protože se v rámci nich mohou socializovat do společnosti a mohou u toho dělat, co je baví.

7.2 Analýza potřebnosti ze strany klientů

Abych si mohla vytipovat a potvrdit vhodnou skupinu klientů do projektu, byl proveden rozhovor s vedoucí Domova Daliborka Mgr. Soňou Matulovou. Na základě svých pracovních zkušeností z toho zařízení a z pravidelného osobního kontaktu se všemi klienty Domova Daliborka jsem jí předložila seznam klientů, u kterých jsem se domnívala, že by byla možnost spolupráce na tomto projektu se zaměřením na dobrovolnickou činnost. Probraly jsme spolu tento seznam a popřemýšlely o konkrétních oblastech dobrovolnictví pro ně. Dohodly jsme se, že bude osloveno sedm klientů, z toho dva s omezenou mobilitou, pohybující se na invalidním vozíku.

Návazná část analýzy zaměřující se na zájem klientů Domova Daliborka o dobrovolnickou činnost probíhala prostřednictvím rozhovorů s vytipovanými klienty. Podle plánu bylo uskutečněno sedm rozhovorů, na které jsem klienty dopředu upozornila, domluvila si s nimi osobní schůzku v jejich bytě či na zahradě domova a vysvětlila jim, že mohou kdykoliv od rozhovoru ustoupit nebo nemusí odpovídat, pokud jim to bude nepříjemné. Všechny rozhovory jsou autorizované a odsouhlasené klienty. Klienti také byli seznámeni s účelem jejich rozhovorů, a jak budou rozhovory zpracovány a použity. S rozhovory souhlasili a kdykoliv během něj mohli rozhovor ukončit.

První rozhovor byl proveden s panem Vladimírem. Rozhovor byl uskutečněný na zahradě Domova Daliborka ve chvíli, kdy na ní nikdo nebyl. Pan Vladimír se tak cítil dobře, protože si mohl zapálit cigaretu a v soukromí, protože nás nikdo nemohl slyšet. Znáám ho již několik let, proto jsem měla dopředu vytipovanou oblast dobrovolnictví, o které by konkrétně on mohl projevit zájem. Několikrát se mi totiž v minulosti zmínil, že má rád zvířata, rád se mazlí se psy i kočkami a baví ho se o tato zvířata starat. Je také velmi šikovný na manuální mužské práce, takže by neměl problém ani s tím pomoci něco opravit, přestěhovat atd. Navíc je velmi komunikativní. Naopak jsem si již dříve všimla u něj v pokoji, že pořádek není jeho prioritou, tudíž mi nepřipadá vhodné směřovat aktivity na úklid a tyto pomocné práce. Již při začátku rozhovoru projevil zájem o zapojení se do projektu. Nakonec jsme se domluvili na tom, že by rád dělal dobrovolníka v útulku pro psy, popřípadě kočky, a dokonce by dle jeho slov nevadilo ani dojíždět do vzdálenější vesnice/města, pokud by mu někdo pomohl nalézt spoj.

Další rozhovor proběhl se slečnou Světlanou v jejím bytě. Již při vstupu, když mě pozvala do jejího bytu, jsem si všimla kalendáře s kočkami a obrázku, který tam má, na němž jsou též kočky, a z minulosti si vybavuji, že si v knihovně i půjčovala knihy o kočkách, takže jsem již dopředu předpokládala, jakým směrem se bude náš rozhovor ubírat. Během první chvíle, když uslyšela o dobrovolnické činnosti, si nebyla moc jistá a byla mírně zaskočená, protože si neuměla moc představit, co přesně by ji čekalo, kdyby se do takové činnosti pustila. Vysvětlila jsem jí, jaké jsou možnosti stát se dobrovolníkem a jak široký okruh nabídky má. Ani ona nevypadala, že by chtěla odmítnout, projekt ji zaujal a doptávala se na další informace. Souhlasila, že by o tento projekt měla zájem, ale protože slečna nemá předpoklady na práci s lidmi, ani ji moc nebaví, protože je spíše samotářská, hned jsme otevřely téma oblastí dobrovolnictví se zvířaty, což ji naopak potěšilo a zaujalo. Domluvily jsme se, že její dobrovolnická činnost bude probíhat jen ve městě Prostějově, protože si je velmi nejistá při cestování a při řešení komplikací, které by mohli v rámci cesty přijít.

Třetí rozhovor byl se slečnou Janou u ní v bytě, který sdílí s maminkou, která v tu chvíli byla v jídelně, abychom na rozhovor měly soukromí. Klientka je imobilní a pohybuje se na invalidním vozíku. Pro Domov Daliborka v minulosti upletla již spoustu podsedáků do jídelny na židle a dokonce vím, že se tomu hodně ve svém volném čase věnuje, sama dokonce na zakázku plete podsedáky pro zaměstnance. Hodně ji to baví, baví jí kombinování barev a je v tom velmi dobrá a poctivá. Za týden zvládne uplést až dva podsedáky. Slečna Jana se ráda cítí užitečná a bere svou práci velmi zodpovědně, proto projevila zájem o to darovat své výrobky jak Charitě v Prostějově, tak popřípadě jiné organizaci, aby s nimi mohla naložit dle svého, například je prodat a získat tak finance na podporu jejich činností.

Při vstupu na pozvání do dalšího bytu, kde měl probíhat rozhovor s další klientkou, mi do očí padly výrobky vystavené všude po pokoji, ať už se jednalo o obrazy, již zmíněné podsedáky, složené puzzle nebo náramky. Všude po pokoji byl různý výrobní materiál, jako jsou korálky, dílky puzzle, drátek atd. Klientka Jiřina si bohužel moc nevěří, co se její chůze týče a obává se, že by nebyla schopná se přesouvat na jiné místo, aby mohla docházet do jiné organizace, ale ráda by se zapojila jako dobrovolník v budoucnu do projektu. Vyhovující řešení jsme našly v tom, že i ona by byla ochotná vyrábět pro Domov Daliborka, a to nejen podsedáky, ale i náramky, které by následně mohli prodávat a získávat tak finance na svůj provoz.

Další rozhovor probíhal opět v bytě klientky. Slečna Jitka ovšem téměř hned odmítla a řekla, že nemá zájem o to stát se dobrovolníkem v žádné z oblastí. I přes odmítnutí jsem jí dovysvětlila, o co se jedná, co by to pro ni znamenalo a co by mohla očekávat. Slečna Jitka i přes další vysvětlení odmítla, že nemá zájem. Klientku znám osobně a vím, že má velký strach z nových věcí, ze změn, z cizích prostředí a cizích lidí, na druhou stranu ale ráda pomáhá druhým lidem. V Domově Daliborka ji nedělá problém

vzít na procházku některého z klientů nebo jim pomáhat s podáváním stravy. Myslím si, že až uvidí u ostatních, co tahle práce dobrovolníka obnáší, třeba se ještě nakonec ráda zapojí.

Předposlední rozhovor probíhal v jídelně z důvodu přítomnosti rodiče v bytě, klientka chtěla být o samotě bez rodiče. V jídelně nebyl v tu chvíli nikdo přítomný, proto prostředí bylo bezpečné pro provedení rozhovoru. Když jsem dříve navštívila klientku Editu u ní v bytě, byl plný různých výrobků, které ráda vytváří ve svém volném čase. Ráda maluje, navléká korálky, ze kterých má potom spousty náramků, které nosí každý den. Každý pátek také na společných aktivitách plete podsedáky a moc se na to vždy těší. První jsem ji seznámila s tím, co to znamená být dobrovolník a následně i s mým nápadem na projekt. Klientka nekomunikuje verbálně, ale dost jasně dokáže dát najevo, co si myslí a jestli souhlasí či nikoli. V komunikaci jsem používala hlavně věty, na které lze odpovědět ano či ne, aby komunikace s klientkou byla jednodušší pro obě strany, a zbytečně jsme se nezamotali v odpovědích. Při otázce, zda by se chtěla stát jednou dobrovolníkem, kdyby se projekt realizoval, usmála se a kývla, čímž dala jasný souhlas, že by ráda byla součástí. Vzhledem k věcem, které má klientka v bytě a vzhledem k nadšení z tvorby podsedáků jsem načala rovnou tuhle oblast, opět klientka souhlasila a usmívala se, že by se ráda v budoucnu zapojila. Rozhovor jsme končily domluvou, že klientka bude oslovena v rámci realizace projektu.

Poslední z provedených rozhovorů s klientkou Libuší proběhl u ní v bytě, po vzájemné domluvě. Klientka byla delší dobu mimo zařízení, proto jsme jako první vedly rozhovor o tom, jak se měla a co vše se změnilo. Když jsem ji pak sdělila, s čím za ní přicházím, chvíli jen poslouchala a nijak moc nereagovala. Vysvětlila jsem jí, co znamená být dobrovolníkem, a že lze dělat dobrovolníka v různých oblastech. Představila jsem jí zmíněné oblasti. Při představování dobrovolnické činnosti u lidí a konkrétně u opuštěných seniorů, rozzářily se klientce oči a hned mi skočila do řeči, že tohle by chtěla zkusit,

že by ji to moc bavilo. Začala vyjmenovávat dny v týdnu, kdy by klidně měla čas a nejradší by začala vykonávat dobrovolnickou činnost hned. Klientku znám a vím, že ráda chodí do společnosti a je velmi přátelská a společenská. Domluvily jsme se na tom, že při realizaci projektu bude klientka oslovena a bude se snažit směřovat tímto směrem. Jediné, co je pro ni omezující je občas její práce, ze které se někdy vrací dosti unavená.

Výstupy ze všech rozhovorů jsem si zařadila do tabulky, ve které mám přehledně rozdělené oblasti dobrovolnictví a k nim jména klientů a označení o jakou oblast by každý klient měl zájem, popřípadě, že zájem nemá. Ze všech provedených rozhovorů s klienty chráněného bydlení nám tedy vyplývá, že o dobrovolnickou činnost mají zájem celkem čtyři klienti, jeden klient se odmítl účastnit a jeden odmítl z důvodu pracovního vztahu.

Oblast →				
Klient ↓	Práce s lidmi	Práce se zvířaty	Manuální práce	Nemá zájem
Vladimír		X		
Světlana		X		
Jana			X	
Jiřina			X	
Jitka				X
Edita			X	
Libuše	X			

Tabulka 2: Oblasti zapojení klientů do dobrovolnické činnosti

7.3 Rozhovor s ředitelem Charity Prostějov a Vedoucí Domova Daliborka

Posledními oslovenými osobami k rozhovoru, jež by měly vliv na realizaci projektu, byli vedoucí Domova Daliborka a ředitel Charity Prostějov. Nejprve jsem hovořila s ředitelem Charity. Osvětlila jsem mu základní body celého projektu, základní myšlenku a předběžný plán realizace, a pak se až dotazovala. Oba rozhovory jsou autorizované, respondenti byli seznámeni, k jakému účelu budou rozhovory sloužit, souhlasili s jejich použitím a kdykoliv během rozhovoru jej mohli ukončit.

1. Souhlasíte s projektem zapojení klientů DD do dobrovolnické činnosti?

Ř: „Nemám s tím absolutní problém.“

V: „Určitě jsem pro zapojení klientů jako dobrovolníků.“

2. Co si myslíte o inkluzivním dobrovolnictví jako takovém obecně?

Ř: „Každý dobrovolník něco stojí. Když pošlu klienty jako dobrovolníky do nějaké služby, někdo na ně musí dohlížet, musí dozorovat, někdo za ně nese zodpovědnost, tady vidím tenké místo...“

Tady jsem řediteli osvětlila, že pracovníci zajistí běžnou činnost, v rámci základních úkonů, připravili by klienta, případně je doprovodili, ale pak by si klienty přebrali zaměstnanci firmy, které by musely mít nastaveny nějaká pravidla pro zapojování lidí s postižením, pracovníci služby by s nimi nezůstávali.

Ř: „Představuji si, jak to v tom případě může být pro ty firmy těžké...“

Znovu jsem osvětlila, že si musí firma nastavit vnitřní pravidla pro vstup dobrovolníků, resp. lidí s postižením, bez toho by to nejspíše nešlo, bylo by to nahodilé a nemusely by to ty firmy zvládnout.

Ř: „Když si to firma nastaví, může to fungovat.“

V: „Dobrovolnictví by mělo být běžnou součástí života každého z nás, tak proč ne u lidí s postižením. Nemuseli by být pouhými poživateli služeb, ale sami by dokázali něco

nabídnout. Vnímám inkluzi jako to nejdůležitější v sociální práci s lidmi s postižením, vymanit je z „ústavní péče“ a zařadit je do běžné společnosti, do komunity, tak proč ne prostřednictvím dobrovolnictví. Za mě je nezbytné, aby byla dopředu nastavena jasná pravidla, jak pro klienty, tak pro ty firmy, musí počítat s tím, že do toho budou muset také něco investovat a že to nemusí fungovat hned o začátku, nebo dokonce se to nemusí potkat vůbec, ale to nikdo nezjistí, pokud to nezkusí.“

3. A co si myslí o tom, kdyby klienti Daliborky chodili a zapojovali se dobrovolnictví, mohlo by jim to v něčem pomoci a někam je posunout atd.?

Ř: *„Maximálně je to může posunout, nebo je to nikam neposune. Může je to posunout v komunikaci s veřejností, tady jsou zavřeni v domově, může to být pro ně zajímavá změna, zajímavá práce, budou se učit odpovědnosti, pocit dobře vykonané práce, získají ocenění, pokud něco člověk chce dělat sám od sebe, dělá tyto věci s láskou... Má-li klientka chodit po zahradě jen tak, že tam chodí, může u toho např. sbírat i papírky po městě, vůbec by mě to nepohoršovalo.“*

Doslov ředitele: *„Na prvním místě bych chtěl odhalit, za jakých podmínek by mohlo vzniknout dobrovolnictví také u nás na Charitě, například v péči o zahradu, vyspecifikovat ty podmínky, najít člověka...“ (osvětlila jsem mu dobrovolnictví například u paní Jany, tak to jen odkýval).*

V: *„Každá zkušenost, jak pozitivní, tak negativní, kohokoliv někam posouvá. Pokud bude vše dopředu připravené a nastavená jasná pravidla, tak to klienti mohou zvládnout. A i když to klienti nezvládnou, posune je to dopředu a bude to pro ně pozitivní zkušenost, budou znát své možnosti a vědět, za jakých podmínek by to případně zvládli. Pokud to ovšem bude nahodilé, neorganizované, nepromyšlené, tak to bude pro klienty matoucí, nebudou chápat, co se po nich vlastně chce, a nezvládnou to. Negativní to bude v tom, že mohou mít pocit zklamání, nebudou vědět konkrétní důvody, proč to nezvládli a nebudou mít dobré vyhlídky do budoucna při hledání dalších např. pracovních možností.“*

Z provedených rozhovorů nám je jasné, že vedoucí služby chráněné bydlení paní Mgr. Soňa Matulová se zapojováním lidí se zdravotním postižením do dobrovolnické činnosti souhlasí a podporuje myšlenku rozvoje inkluzivního dobrovolnictví a byla by velmi ráda, kdyby své uplatnění našli i klienti jejich služby. Na druhou stranu pan ředitel mi přišel ze začátku trochu nedůvěřivý vůči tomu, ale když jsem mu to vše dovysvětlila, nebyl vůbec proti mému nápadu. Nakonec i zauvažoval, že by tohle dobrovolnictví šlo využít i pro rozvoj samotného Domova Daliborka nebo Charity celkově.

7.4 Oslovení organizací hledající dobrovolníky

Často se setkávám s tím, že spousta organizací má nedostatek pracovníků či dobrovolníků a hledá nové, ať už v oblasti pomoci lidem, pomoci zvířatům nebo pomoci s pomocnými pracemi. Všechny tyto informace lze často vyčíst na webových stránkách jednotlivých organizací. Tyto veřejně vyvěšené informace nejbližších organizací, poskytující své služby převážně v Prostějově, Kroměříži a jejich okolí, se staly prvním podkladem pro vytvoření analýzy potřebnosti konkrétní poptávky a možností ze strany některých organizací trvale hledající dobrovolníky:

1. Maltézská pomoc, o. p. s. s pobočkou ve městě Prostějov hledá dobrovolníky k lidem se zdravotním postižením a opuštěným seniorům.
2. Adra, které hledá společnost pro opuštěné seniory, pro děti v dětských domovech a dlouhodobě nemocné.
3. Dobrovolnické centrum UP – například pomoc s krizí na Ukrajině.
4. Mourek Prostějov z. s. – hledají dobrovolníky, kteří by se měli chuť zapojit do chodu spolku.
5. Kitt&Café Toulavý ráj v Kroměříži, která hledá dobrovolníky, kteří by pomáhali se socializací koček, které půjdou následně do adopce.
6. Městský útulek Čápka – Kroměříž, který je rád za venčení psů či dopomoc s chodem útulku.
7. Charita ČR a mnoho dalších pomáhajících organizací.

Čtyři z těchto zmíněných organizací jsem já sama osobně přes e-mail oslovila se svým nápadem, zda by bylo možné u nich v organizaci zapojit lidi s mentálním postižením z Domova Daliborka jako dobrovolníky.

Každý e-mail obsahoval znění, ve kterém jsem představila nejprve sebe, potom svůj projekt a jeho hlavní cíl a podstatu. Dále pak informace, že jsem se dočetla na jejich webových stránkách, že dobrovolníky hledají a zda by byla organizace ochotná pracovat s myšlenkou lidí s mentálním postižením jakožto s dobrovolníky. Zmínka o tom, že hledají dobrovolníky a že jsem o této skutečnosti informovaná, měla zamezit okamžitému odmítnutí z jejich strany s odpovědí, že dobrovolníky nehledají, jen proto, že by se dočetli, že se jedná o lidi s mentálním postižením.

Jako první se mi ozval jeden z oslovených útulků pro psy, jehož účelem je hledat nové domovy a dávat nové šance zatoulaným nebo týraným psům. Je zde možnost docházet do útulku a psy venčit ve vymezených dnech a návštěvních hodinách. Zaměstnanci z útulku bohužel odmítli lidi s mentálním postižením zaměstnat, jakkoliv do chodu útulku na pozici oficiálního dobrovolníka s odůvodněním „kvůli bezpečnosti“, a nejen kvůli tomu, což na mě osobně působí, že se nad touto myšlenkou dlouho nepozastavovali a rovnou ji smetly ze stolu. Z mého pohledu vidím důvod především

v důkladném a dlouhodobém zaškolení a zapracování zaměstnance či dobrovolníka v péči ohledně zvířat a v neznalosti a nezkušenosti z kontaktu a komunikaci s lidmi s mentálním postižením. Na druhou stranu v e-mailu přišla nabídka, že se tyto lidé mohou účastnit venčení psů ve vypsáném čase, což také může být velmi prospěšné, a to jak pro klienty, tak pro útulek. Tohle venčení ale může probíhat pouze pod dozorem druhé osoby.

Další odpovědní email jsem obdržela od organizace, která poskytuje sociální služby, a dokonce i zprostředkovávající dobrovolnickou činnost v různých akreditovaných programech po celé České republice. Jedná se o neziskovou organizaci, která si klade za cíl pomáhat těm, kteří to potřebují, začleňovat jedince do společností a zmírňovat sociální izolaci svých klientů. Přišla mi rozsáhlá odpověď od koordinátora dobrovolnictví. Tato odpověď kladně reagovala na nápad a myšlenku projektu, bohužel mi zaměstnanec nemohl slíbit, že by klienti u nich mohli dobrovolnickou činnost vykonávat, protože by byla potřeba osobního setkání, na kterém by se zjišťovaly informace jako například, zda by byl dobrovolník schopen zvládat rizikové situace, které by mohly nastat. Samozřejmě tohle je nezbytnou součástí, protože se jedná o dobrovolnickou práci s dalšími lidmi, u kterých se může náhle zhoršit zdravotní stav atp. Také kladli důraz, aby byl člověk, který se rozhodne stát se dobrovolníkem, dochvilný a svědomitý. Zmíněno bylo i to, že tato možnost, aby byl dobrovolníkem člověk s mentálním postižením, by se musela konzultovat s jejich klienty, zda by jim to nevadilo. Celkově mám z odpovědi pocit, že návrh nezavrhují, jen je potřeba udělat preventivní opatření pro případ náhlé krizové situace, aby byl dobrovolník schopen reagovat a aby nedošlo k žádné nechtěnému nedorozumění.

Jako třetí a zároveň poslední e-mail, který jsem obdržela jako odpověď na můj dotaz, byl opět od organizace, která pomáhá lidem v nouzi, a to jak v České republice, tak i v zahraničí, a také zprostředkovává dobrovolnickou činnost. Tato organizace funguje na našem území již více než 30 let. E-mail obsahoval omluvu, že na projektu s námi nemohou spolupracovat, a to jen z důvodu, že pobočka není dostupná přímo ve městě Prostějově.

Tabulka 3: Odpovědi organizací hledající dobrovolníky

	Neodpověděli	Odpověděli	Důvod, proč nemají zájem	Mají zájem, oblast zapojení
Maltézská pomoc, o. p. s.		X		Práce s lidmi
Adra		X	Pobočka není v Prostějově	
Městský útulek Čápka		X		Venčení psů
Mourek Prostějov, z. s.	X			

7.5 Závěr analýzy potřeby

Prostřednictvím analýzy potřeby jsem zjistila a potvrdila, že lidé s mentálním postižením, kteří jsou zároveň klienty chráněného bydlení Domova Daliborka v Prostějově, disponují volným časem, ve kterém by se případně mohli věnovat dobrovolnické činnosti. Prostřednictvím provedených rozhovorů s nimi jsem dále zjistila, že by většina z oslovených klientů v tomto čase měla zájem o zapojení se do dobrovolnické činnosti. Na základě poptávky klientů jsem oslovila různé organizace nabízející dobrovolnickou činnost. Celkem jsem pro svůj průzkum oslovila čtyři organizace, nazpět se mi dostaly pouze tři odpovědi, ale všechny z těchto organizací by byly ochotné za určitých předem stanovených podmínek přistoupit na dohodu o dobrovolnické činnosti mezi nimi a člověkem s mentálním postižením.

Můj projekt je tedy realizovatelný a bude možné nalézt střet mezi nabídkou a poptávkou a uplatnit klienty chráněného bydlení jakožto dobrovolníky.

8 Cílová skupina

Cílovou skupinou a přímými příjemci mého projektu budou na prvním místě lidé s mentálním postižením, kteří jsou zároveň klienty služby chráněné bydlení v Domově Daliborka Charity Prostějov. Bylo osloveno celkem sedm klientů, kteří byli vybráni na základě rozhovoru s vedoucí služby a sociálním pracovníkem, protože s klienty pracují nejdéle a nejvíce rozumí klientům, co se týká jejich kompetencí a dovedností v různých oblastech. Nakonec z těchto sedmi oslovených projevil zájem se zúčastnit rozhovorů celkem šest klientů.

Oslovenou skupinu klientů tvoří šest žen a jeden muž. Dva klienti z celkového počtu oslovených navštěvují pravidelně zaměstnání, jeden z nich 2x týdně a druhý 5x týdně, oba na zkrácený úvazek. Dvě klientky ze všech oslovených mají omezenou mobilitu a pohybují se pouze na invalidním vozíku. Obě se chtějí projektu zúčastnit, ale nechtějí docházet do jiné organizace, rády by pomohly především Domovu Daliborka a staly se dobrovolnicemi v této organizaci. Jedna z oslovených klientek by měla zájem vykonávat dobrovolnickou činnost s lidmi, dva by rádi vykonávali dobrovolnickou činnost v útulcích se zvířaty, tři klientky by rády vyráběly výrobky, které by potom mohly darovat organizaci, která by je mohla následně prodávat a získat tak další finanční prostředky na svůj provoz.

K přímým příjemcům patří také samotná služba chráněné bydlení. Pokud by její klienti docházeli do veřejných služeb a organizací, bude docházet k přispívání naplňování poslání organizace, zkvalitňování jejich služeb a její klienti by prostřednictvím začleňování a zapojování se do společnosti byli více samostatnější a získávali by nové dovednosti, znalosti a zkušenosti. Můžeme předpokládat, že každý klient bude v budoucnu spolupracovat s jednou dobrovolnickou organizací. Pro klienty to bude nový způsob trávení svého volného času, nová zkušenost a větší zodpovědnost.

Další přímý vliv projektu je i pro organizaci poskytující dobrovolnickou činnost. Každá z těchto organizací má alespoň jednoho člověka, který je koordinátorem dobrovolníků. I zde by šlo o celkový rozvoj a zkvalitnění této organizace a možnost získat větší počet osob, které by prostřednictvím nich dobrovolnickou činnost vykonávali, čímž by získali i větší počet klientů. Současně by to byl tedy i nepřímý vliv právě pro klienty těchto organizací, kteří by dobrovolnickou činnost přijímali.

V případě tohoto projektu je nezbytné ovšem nezapomenout na ty dobrovolníky, kteří chtějí vykonávat svou dobrovolnickou činnost prostřednictvím výroby ručních výrobků na prodej přímo některou z organizací. Zde bych to také mohla označit jako nepřímý vliv na nakupující těchto výrobků.

9 Management rizik

Při realizaci mého projektu mohou nastat rizika, se kterými bychom měli počítat, připravit se na ně a pracovat s nimi. V této kapitole, kterou jsem rozčlenila do třech částí, na ně nahlížím ze třech základních pohledů: rizika ze strany organizace poptávající dobrovolnickou činnost, rizika ze strany klientů a rizika ze strany společnosti.

Tabulka č. 4 souhrnně ukazuje pravděpodobnost vzniku rizik a preventivní opatření, jak by se daly zvládnout a předcházet jim.

Riziko	Pravděpodobnost vzniku	Zvládnání, předcházení
Nepřipravenost organizace (nezpracované metodiky, nedostatečná příprava klienta na dobrovolnickou činnost)	Pravděpodobnost vzniku tohoto rizika je velká a vliv na realizaci projektu vysoký.	Zpracování pracovních postupů, jak postupovat při práci s dobrovolníkem s mentálním postižením. Dostatečné seznámení se s cílovou skupinou.
Nepřipravenost/neochota společnosti, resp. klientů dobrovolnických organizací (nálepkování, klient = je o něj pečováno, odmítnutí přijmout dobrovolníka s postižením ze strany klientů dobrovolnické organizace)	I přesto v jaké společnosti a době žijeme, častokrát se setkáváme s opresivními názory na různé skupiny obyvatel. I když míra opresivních přístupů není tak silná jako v dřívější době, je pravděpodobnost vzniku vysoká.	Transformace sociálních služeb. Zapojování lidí s mentálním postižením více do veřejného života Inkluze. setkávání s veřejností.
Nekvalifikovaný odhad klienta (klient nebude schopný zhodnotit situaci a adekvátně na ni reagovat)	Pokud se tohle riziko nepodcení již na začátku spolupráce, měla by být jen malá pravděpodobnost jeho vzniku.	Dostatečné proškolení před výkonem dobrovolnické činnosti. Motivace klientů. Pomoc při řešení různých problémů, nácviky.

Tabulka 4: Management rizik a pravděpodobnost

Jako první zmiňuji rizika vycházející ze strany organizace, která má zájem o zapojení lidí s mentálním postižením jako dobrovolníků do své činnosti. Jako největší riziko pro úspěšné fungování projektu vnímám **nepřipravenost organizací** pro práci s touto cílovou skupinou. Nepřipravené a nezpracované postupy a metodiky, jež by braly v potaz zapojení lidí s mentálním postižením na této pozici, s tím spojenou nezbytnost a možná i určitou dlouhodobost jejich zaškolení a přípravu a zaškolení personálu na tuto změnu. Doporučila bych před samotnou realizací participativního akčního výzkumu, který následně v kapitole plánování projektu navrhuji jako vhodnou výzkumnou metodu projektu, poskytnout konkrétní informace k cílové skupině klientů, kteří by tam případně docházeli a nepodcenění situace a přípravy ze setkání s nimi. Předejde se tak možným nečekaným situacím a nedorozuměním, které by mohly v průběhu dobrovolnické činnosti nastat.

Nepodcenila bych také **nepřipravenost a mnohdy až neochotu veřejnosti**, potažmo klientů dobrovolnických organizací, naučit se spolupracovat s lidmi s mentálním postižením. Lidé jsou zvyklí fungovat stereotypně, bojí se změn a necítí se

v pohodě, když by měli vystoupit ze své komfortní zóny, na kterou jsou zvyklí. Poslat lidi s mentálním postižením dělat dobrovolnickou činnost je pro veřejnost něco nového a inovativního. Málokdo se již s lidmi s mentálním postižením nebo s dobrovolnickou činností vůbec setkal. Může se tak stát, že dojde k odmítnutí dobrovolníka ze strany klienta dobrovolnické či jiné organizace z důvodu, že by dobrovolníkem měl být právě člověk s mentálním postižením. Prostřednictvím transformace sociálních služeb dochází k postupným změnám v inkluzi lidí s mentálním postižením. Lidé s mentálním postižením při různých příležitostech, např. při návštěvách veřejných akcí, ale sami ukazují, že spoustu věcí zvládají sami, pouze za minimální podpory ostatních osob. Tito opresivní lidé si tak mnohdy ani neuvědomují, že snižují sebevědomí lidí s mentálním postižením, kteří pak mohou ztratit chuť a motivaci obětovat svůj volný čas za bezplatnou pomoc druhým. Mínění veřejnost ze dne na den nezměníme, ale když následně uvidí, jak to lidé s mentálním postižením zvládají, třeba i oni pochopí, že jsou také tyto lidé běžnou a potřebnou součástí naší společnosti.

Poslední rizika mohou vycházet z třetí zúčastněné strany projektu. A to od samotných klientů Domova Daliborka. Hrozilo by riziko, že by klient **nebyl schopen zhodnotit situaci** a poskytnout adekvátní pomoc při jejím řešení. Nebyl by schopen situaci dostatečně popsat a reagovat tak, jak by měl a jak by situace vyžadovala. Je potřeba tyto lidi předem dostatečně proškolit a uvést do dobrovolnické činnosti, a to jako prevenci před jejich selháním. Důležitá je také neustálá motivace klientů, neustále s nimi spolupracovat, ptát se jich a připomínat si s nimi, proč se rozhodli být dobrovolníkem. Když klient zahájí dobrovolnickou činnost, je to jen první krok pro úspěch projektu.

Abych mohla více pracovat s riziky, a nejen s nimi, vytvořila jsem celkovou SWOT analýzu pro tento projekt s faktory, které mohou mít na něj vliv.

Faktory	Pomocné	Škodlivé
Vnitřní původ	<p>S</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pracovníci snažící se motivovat klienty k činnosti. • Klienti jsou velmi zruční a v mnoha věcech samostatní. • Zájem klientů o to stát se dobrovolníkem. 	<p>W</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ne každý den se klientům chce plnit si své povinnosti. • Určití klienti potřebují občas pomoci s dochvilností.
Vnější původ	<p>O</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spousta organizací poskytující nebo zprostředkávající dobrovolnickou činnost jsou otevřeni spolupráci na projektu. 	<p>T</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selhání ze strany klientů. • Nepřípravenost společnosti na práci s lidmi s mentálním postižením. • Doposud nezpracovaná metodika organizace pro práci s lidmi s mentálním postižením jakožto s dobrovolníky.

Tabulka 5: SWOT analýza projektu

Pod písmenem S jsou zahrnuty všechny silné stránky, se kterými můžeme pracovat. Silné stránky mohou pocházet od samotných klientů, ale také to může být prostředí, ve kterém se klienti pohybují. Jako hlavní a nejsilnější stránku vidím v tom, že Domov Daliborka má spoustu zaměstnanců, kteří usilují o to, aby klienti prožili svůj život co nejvíce tak, jak si sami představují, vedou je k samostatnosti, k získávání nových koníčků a k tomu trávit čas smysluplně a nebyť celé dny zavřený v jedné budově, se stejnými lidmi. Pracovníci hodně pracují s motivací klientů a vedou je k tomu, aby se nebáli zkusit nové věci.

Pod písmenem W jsou naopak slabé stránky. Ne každý den se klientům úplně chce jít si plnit své povinnosti, v tomto případě je potřeba práce zaměstnanců Domova Daliborka, aby dohlédli, zda klient své povinnosti za den splnil, popřípadě s ním provedli rozhovor, ve kterém se ho budou snažit namotivovat ke splnění.

Písmeno O znamená všechny příležitosti, které se dají v průběhu projektu využít. Jako největší příležitostí, kterou projekt má je rozhodně otevřenost organizací, protože polovina z oslovených organizací poskytující či zprostředkávající dobrovolnickou

činnost je otevřená tomuto novému nápadu a nebrání se tomu pracovat s lidmi s mentálním postižením, aby mohli v jejich organizaci dělat dobrovolníka.

A poslední písmeno T schovává všechna rizika, která jsem již rozepsala v odstavci výše.

10 Klíčové aktivity projektu

V této kapitole představím klíčové aktivity projektu, zapojení osob do jednotlivých aktivit, časové rozmezí realizace klíčové aktivity, popřípadě kdy by se uskutečnit mohly, a u každé z nich také indikátor jejího naplnění. Klíčové aktivity byly pro tento projekt zvoleny tři a k nim konkrétní postup pro jejich naplnění:

Klíčové aktivity	Postup (kroky)		Indikátory naplnění
Identifikace dobrovolnických příležitostí	Rozhovory s klienty	Rozhovory s klienty ohledně zájmu o dobrovolnické činnosti. - Říjen–listopad 2022	Seznam klientů, kteří se chtějí zapojit. Seznam již oslovených organizací poskytující dobrovolnickou činnost, kteří by měli zájem přistoupit na projekt. Písemný záznam ze setkání klientů a koordinátorů dobrovolnictví. Písemné shrnutí ze zhodnocení participativního akčního výzkumu.
	Zjištění poptávajících organizací	Vyhledání organizací hledající dobrovolníky. - Říjen 2022	
	Kontakt	Kontaktování organizací poskytující dobrovolnickou činnost. - Říjen 2022	
	Participativní akční výzkum	Setkání klientů chráněného bydlení DD s koordinátory dobrovolnictví z organizací. - Červen–srpen 2023	
	Zhodnocení	Zhodnocení participativního akčního výzkumu, jak probíhala schůzka. - Září 2023	
Realizace dobrovolnické činnosti	Příprava k realizaci	Příprava klientů, úprava režimu dne, naučení činnosti, nácviky s klienty, příprava dokumentace, pomoc se smlouvami.	Docházka klienta, ve kterých dnech byl v organizaci. Záznamy pracovníků.

		- Říjen–listopad 2023	
	Realizace dobrovolnické činnosti (120 hodin/klienta. 1 hodina/týden)	Klienti budou docházet do organizace a dělat dobrovolnickou činnost dle jejich výběru a zájmu. - Prosinec 2023–leden 2024	
Evaluace	Evaluace	Zhodnocení pocitů, nápadů, pozitiv a problémů, které nastaly. - Březen–duben 2024	Kvalitně zpracované výstupy ze všech proběhlých rozhovorů Popřípadě souhrnná zpráva o provedených změnách.
	Upravení podmínek	Přizpůsobení a nalezení kompromisu nevyhovujících podmínek, nalezení střetu nabídky a poptávky. - Duben 2024	

Tabulka 6: Klíčové aktivity a indikátory naplnění

10.1 Identifikace dobrovolnické příležitosti

Jako první klíčovou aktivitou je identifikace dobrovolnické příležitosti, která jako první zahrnuje: **rozhovory s klienty** chráněného bydlení Domova Daliborka. Rozhovory probíhaly během měsíce října roku 2022, kdy byl každý z vybraných klientů mnou osloven s nápadem na dobrovolnictví, byli seznámeni s tím, o co jde a jaká je moje představa celého projektu. Rozhodnutí o zapojení již bylo zcela na nich. S klienty jsem se domlouvala vždy dopředu, kdy by měli čas a kde bychom se mohli setkat, aby to bylo pro ně příjemné prostředí a cítili se v něm bezpečně. Hlavním cílem bylo zjistit, zda ze strany klientů by byl zájem o to zapojit se a docházet do organizace jako dobrovolník či se zapojit jinak do dobrovolnické činnosti. Vysvětlila jsem jim, co znamená být dobrovolníkem, co by tato činnost obnášela a co by jim to mohlo přinést. Rozhovor probíhal formou polostrukturovaného rozhovoru, kdy jim byla nakonec položena pouze

jedna otázka, která zněla: „Měl/a byste zájem zapojit se do dobrovolnické činnosti jako dobrovolník?“. Výběr šesti klientů probíhal po dohodě s vedoucí Domova Daliborka a na základě snímkování, které proběhlo v předešlých letech, a které ukázalo, jak klienti s mentálním postižením tráví svůj čas v průběhu svého běžného dne. Během rozhovoru byli klienti seznámeni s tím, že tento rozhovor bude použitý pouze pro účely této práce, případně realizovaného projektu, a že mohou kdykoliv od tohoto rozhovoru odstoupit, pokud jim bude nepříjemný. V rámci vedení rozhovoru a s ním spojeným empatickým nasloucháním šlo o to klienta vyslechnout. Vyslechnout si jeho přání a představy bez toho, aniž by mu pracovník poskytoval jakékoliv rady ohledně dobrovolnictví, vše bylo pouze v rukou klienta. Může mít důvody, proč dobrovolnickou činnost chce nebo nechce vykonávat. To může být způsobeno např. traumaty z dřívější doby. Naopak se můžeme setkat s tím, že by se klient rád v rámci dobrovolnické činnosti setkával se seniory, z důvodu že již nemá vlastní rodiče, chybí mu někomu pomáhat v domácnosti nebo s někým komunikovat a učit se od někoho. Je opravdu důležité poslouchat vše, co nám klient říká a pochopit jeho rozhodnutí.

Během rozhovoru lze použít kognitivně behaviorální teorii a to tak, že pracovníkovi může dopomoci identifikovat negativní myšlenky klienta, jeho obavy a vše, co může klientovi bránit v tom, aby se rozhodl vykonávat dobrovolnickou činnosti. V rámci kognitivně behaviorální terapie je potřeba klientovi rozvíjet jeho pozitivní myšlení, aby jejich obavy a problémy, které jim brání v dobrovolnické činnosti viděli jako výzvy, které je v životě mohou rozvíjet, a že mohou být i velmi úspěšní. Motivace klienta a změna jeho myšlení z negativního na pozitivní je velmi důležitou součástí této spolupráce, protože pokud pracovník zvládne klienta motivovat a ukázat mu pozitivnější úhel pohledu a klient se pak rozhodne vykonávat dobrovolnickou činnost jako novou výzvu v životě. Pokud se mu bude dařit a bude sklízet úspěchy, může ho to velmi ovlivnit do budoucna. Může chtít posouvat své hranice dál a dál se rozvíjet, zvládat více věcí apod.

Když byly provedeny rozhovory a zjistila jsem, že by někteří klienti Domova Daliborka měli zájem zapojit se do dobrovolnické činnosti, bylo potřeba **nalézt poptávající se organizace**, které by byly ochotny přijmout nového dobrovolníka. Tato část klíčové aktivity byla uskutečňována během měsíce října 2022. Vyhledávání probíhalo na internetu ve vyhledávači Google a dělala jsem ho pouze já a používala jsem k němu výstupy z rozhovorů s klienty – o co by byl z jejich strany zájem. Hlavně jsem tedy hledala organizace nacházející se v Olomouckém kraji nebo popřípadě ve Zlínském kraji, aby bylo případně cestování klientů bezproblémové. Kromě toho jsem hledala i známé organizace, které mají několik poboček po rozloze celé České republiky a jsou známé právě svou prací s dobrovolníky. V nalezení dobrovolnických organizací může být nápomocná sociálně demografická analýza, která nám může ukazovat poptávku organizací po dobrovolnické činnosti, zda nějaká je v naší oblasti, a jak je rozsáhlá.

Na druhou stranu nám analýza ukazuje i potřeby naší cílové skupiny a podle toho jsou osločovány organizace hledající dobrovolníky.

Dalším krokem bylo **kontaktování organizací hledající dobrovolníky**. Pisemně emailem bylo osloveno celkem pět organizací, kterým bylo sděleno, kdo jsem já, zkráceně kdo jsou klienti Domova Daliborka a proč jim píšu. Byl jim představen projekt na zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti, co si pod tím představují a byla jim položena následně otázka, zda by byla organizace ochotna na to přistoupit a s klientem chráněného bydlení uzavřít smlouvu o dobrovolnické činnosti. Z pěti oslovených na e-mail odpověděli tři organizace. Jejich odpovědi, které se ke mně dostaly zpět, za určitých podmínek nezavrhovaly zapojení lidí s mentálním postižením jakožto dobrovolníků v jejich organizaci. Po rozhovorech s klienty a poznání toho, jací jsou, jaké jsou jejich přednosti a znevýhodnění, jejich slabé i silné stránky byly osloveny organizace, aby takovým klientům vyhovovali. Podle přístupu zaměřeného na klienta hledáme organizaci, která bude sedět dobrovolníkovi, nejde o to, aby dobrovolník seděl do organizace. Je potřeba při spolupráci s klientem vyzdvihovat jeho silné stránky a ukazovat mu vše, co dokáže, protože přesně to ho může motivovat k tomu, aby rozvíjel své dovednosti. Když bychom se zaměřili na to, co klient nezvládá, mohlo by dojít k tomu, že by mohl mít pocit, že je k ničemu, mohl by se cítit špatně a potom by spolupráce s ním byla o to těžší.

Výše popsáný postup již byl realizován, následně uvedený je postup, který doporučuji v rámci realizace projektu dále provést.

Doporučila bych jako postup v této klíčové aktivitě realizace také provést **participativní akční výzkum**, kdy by proběhlo samotné setkání vybraných klientů Domova Daliborka, kteří mají zájem podílet se na dobrovolnické činnosti s organizací, které by byly ochotné jim tohle umožnit. Organizace pro dobrovolnickou činnost lidí s mentálním postižením bude vybrána podle toho, jaké má klient Domova Daliborka silné stránky. Pokud je jejich silnou stránkou komunikace, může docházet za opuštěnými seniery apod.

Doporučovala bych, aby pracovníci Domova Daliborka klienta na toto setkání připravili, připomenuli mu zásady vystupování a slušného chování. Je důležité, aby se klient cítil bezpečně a věděl, že vše, co dělá je na bázi dobrovolné a pokud se nebude cítit příjemně, je možné aktivity zanechat. Bylo by dobré, kdyby se s klientem první schůzky zúčastnil i zaměstnanec Domova Daliborka, aby mohl případně pomoci v komunikaci, protože klienta dobře zná a zná jeho dovednosti a znalosti a pozná na něm, jak se cítí. Také aby mu poskytl dostatečnou podporu, kdyby viděl, že se klient cítí nepříjemně, že situaci nezvládá sám a mohl zasáhnout. Určitě ale kladu důraz na to, aby pracovník nevyřizoval všechny věci za klienta a nekomunikoval jeho jménem, protože to není on, kdo bude dělat dobrovolníka a kdo si přišel ujednat podmínky a udělat první dojem. Doporučovala bych také se hodně dotazovat a nabádat klienta na oblasti, na které by bylo

dobré se zeptat. První návštěvy klientů v organizacích by se mohli odehrát v létě roku 2023, někdy kolem měsíce července a srpna. Pokud jde o klienty, kteří by se rádi zapojili do dobrovolnické činnosti tím, že by věnovali své ruční výrobky organizaci, tak zde je to jen o domluvě s klientem, jaké organizaci by rád výrobky poskytl. Pokud by chtěli oslovení klienti své výrobky věnovat Domovu Daliborka, zde by šlo jen o setkání se sociálním pracovníkem nebo vedoucí domova s návrhem darování výrobků za účelem prodeje nebo jakéhokoliv jiného důvodu a s domluvou počtu výrobků, popřípadě intervalu dodání dalších. Kdyby náhodou došlo k odmítnutí ze strany organizace, pomocí e-mailu by došlo ke kontaktování jiných organizací se stejným návrhem. Klient by si sám měl rozhodnout, zda organizaci navštíví, kdy ji navštíví a zda chce, aby ho někdo doprovázel. Pokud se rozhodne organizaci navštívít, měl by si klient sám určit, jak má setkání probíhat a jak má probíhat spolupráce. V participativním přístupu jde hlavně o to, aby klient při zařizování dobrovolnické činnosti hrál aktivní roli a nečekal jen na to, až to za něj zařídí některý pracovník a jen ho postaví před hotovou věc (viz kapitola 4). Obecně vzato člověka vždy výsledky potěší více, pokud je to něco, na čem se sám podílel, co je jeho práce a on za to může sklízet úspěchy. Pokud by se dobrovolnická činnost klientům Domova Daliborka dařila, oni sami by si o ní rozhodovali a zařizovali. Z úspěchu potom mohou mít o to větší radost a mohou se cítit povzbuzeni a chtít pokračovat v dobrovolnické činnosti

Následným postupem klíčové aktivity bude **zhodnocení**, kdy by došlo k setkání všech zúčastněných na projektu. Na tomto setkání by mělo jít, alespoň dle mého doporučení, o shrnutí a ujasnění si všech důležitých faktů z prvního setkání mezi organizací a klientem Domova Daliborka doprovázeného pracovníkem domova. Každý do tohoto shrnutí může vnést své poznatky a postřehy. Doporučuji shrnout všechny důležité věci týkající se všeho, na čem se strany domluvily, jako je náplň dobrovolnické činnosti, její rozsah a další povinnosti a benefity s tím svázané. Zhodnocení by bylo dobré udělat potom, co proběhne první setkání a zbytečně jej dlouho neodkládat, takže kolem září 2023.

Indikátorem naplnění této klíčové aktivity bude připravený seznam klientů Domova Daliborka, kteří by se chtěli do projektu zapojit, a seznam oslovených organizací, které by byly ochotny na návrh přistoupit. Indikátorem naplnění je také písemný záznam ze setkání klientů a koordinátorů dobrovolnictví a také písemné shrnutí ze zhodnocení participativního akčního výzkumu.

10.2 Realizace dobrovolnické činnosti

Příprava k realizaci je jednou z nejpodstatnějších částí celého projektu. Zde doporučuji pravidelně a opakovaně pracovat s klientem a připravit ho na vše, co ho čeká, pomoci mu

upravit jeho denní režim a zafixovat si jej. Dohlédnout také na smlouvu o dobrovolnické činnosti, kterou uzavírá s organizací, případně i na další dokumenty a vysvětlit je klientovi, pokud jim nerozumí. Důležitou součástí této části projektu jsou nácviky a celková příprava klienta na činnost. Pracovníci s klienty chráněného bydlení pečlivě nacvičí s klientem cestu do organizace, pokud klientovi dělá problém orientace, doporučovala bych několikrát s ním cestu projít a pokaždé se držet jedné varianty cesty, neměnit ji, aby si ji co nejdříve zapamatoval a byl potom schopný jít sám bez pomoci, aniž by někde zabloudil a vyhnul se nějakým ohrožujícím situacím. Dále bych také doporučila projít si s klientem určité krizové situace a v rámci nácviku s ním nacvičit, jak by se v tento moment měl zachovat. V celém tomto procesu klienta motivovat a slovně jej podporovat. Protože jsou klienti domova, kteří by rádi dobrovolníka dělali u zvířat, považují za důležité seznámit je s těmito zvířaty, na co si dát pozor a na možné chování zvířat v různých situacích. Ze strany organizace, která bude zprostředkovávat dobrovolnickou činnost je příprava též důležitou aktivitou. Pro práci s lidmi s mentálním postižením jakožto s dobrovolníky by bylo užitečné, kdyby organizace měli zpracované metodiky a pracovní postupy pro různé situace, jak reagovat, aby práce s dobrovolníky byla jednotná. Bohužel to není v naší kompetenci, abychom tohle zařídili, ale můžeme v rámci komunikace a kontaktu organizací na to upozornit a případně jim být nápomocní. Je důležité také připravit smlouvu o dobrovolnické činnosti ve vhodné a srozumitelné formě. Na co bych doporučovala klást velký důraz, je připravit na toto dobrovolnictví nejen svoje zaměstnance, ale také jejich klienty, a to hlavně pokud by se jednalo o práci u lidí. Je potřeba se vyhnout situacím, kdy bude klient postavený před hotovou věc a zjistí se, že nesouhlasí s tím, aby mu dobrovolníka dělal člověk s postižením. Takové chování může potom přinést následky nejen pro organizaci, kdy by mohla ztratit své vlastní klienty, ale i pro člověka s postižením vykonávající dobrovolnickou činnost, který by se potom mohl cítit velmi nepříjemně, bez motivace a mohlo by nastat to, že již dále nebude chtít spolupracovat s organizací. Oboustranné nácviky by mohly probíhat v měsících říjen–listopad 2023.

Samotná realizace dobrovolnické činnosti klientem je dalším navazujícím krokem, ve kterém již dojde k tomu, že klient bude pravidelně do organizace docházet a plnit domluvenou činnost. K této aktivitě by mohlo dojít v prosinci 2023, nebo až v lednu následujícího roku, zaleží na domluvě s organizací a klientem. V této fázi by klienti Domova Daliborka již měli umět dostavit se do organizace ve stanovený den a čas a již by měli být seznámeni s náplní jejich pozice dobrovolníka a obeznámeni s cílovou skupinou/zvířaty, se kterou budou pracovat. Při vykonávání prvních hodin dobrovolníka bych také doporučovala, aby jim byl nablízku zaměstnanec organizace, který by mohl zasáhnout, kdyby nastala neočekávaná situace, se kterou ještě nebyl člověk s postižením obeznámen.

Realizace dobrovolnické činnosti je realizována z jedné strany klienty Domova Daliborka, a na druhé straně se dobrovolnictví organizuje takzvaným koordinátorem dobrovolníků, kterého má každá organizace, jež se rozhodla poskytovat dobrovolnickou činnost. Tento koordinátor dobrovolníků je klíčovou osobou, pracuje s dobrovolníky a obstarává činnosti, které jsou spojeny s náplní jejich práce tak, aby to bylo zároveň v souladu s cíli a posláním organizace, komunikuje s nimi atd. (viz kapitola 6).

Pracovníci Domova Daliborka by měli alespoň ze začátku dohlížet na klienty, aby opravdu odcházeli ve stanovený čas z Domova Daliborka, aby nezaspali nebo nezapomněli. Ze začátku bych doporučovala větší dohled, který by se časem zmenšoval s tím, jak by si klienti zvykali na nový režim. Vše je na bázi dobrovolnické, tudíž je potřeba mít na paměti, že klienta nelze do ničeho nutit proti jeho vlastní vůli. Pokud nechce do organizace dojít, zkusit se s ním domluvit, zda je to jen dočasné – v tomto případě mu pomoci se řádně omluvit, ale pokud již nechce vykonávat dobrovolnickou činnost vůbec, je potřeba mu pomoci s vyřízením všech záležitostí okolo ukončení dobrovolnické činnosti.

Klienti jsou vedeni a podporováni k nezávislosti. Nejde však jen o věci pozitivní, ale jde i o to, aby nesli zodpovědnost za vlastní jednání. Pokud nebudou dodržovat sjednané podmínky, budou muset čelit následkům, které z toho vyplynou. Jde o to, aby klienti Domova Daliborka věděli, že pokud by neplnili sjednané podmínky, může s nimi organizace ukončit dobrovolnickou činnost.

Jako **indikátor naplňování** klíčové aktivity bude sloužit docházka vedená klientem, ve které bude zaznamenávat dny, kdy se člověk s mentálním postižením účastnil dobrovolnické činnosti a na jak dlouho. Také by mohli sloužit jako indikátor zápisy od pracovníků Daliborky, kteří by zaznamenávali, zda klient odešel vykonat dobrovolnickou činnost.

10.3 Evaluace

Po uplynutí určité doby, kdy klienti Domova Daliborka budou docházet do organizací jako dobrovolníci, doporučovala bych udělat **evaluaci**. Cílem této evaluace by bylo sdělení zpětné vazby opět od všech, které se dobrovolnictví dotýká. Shrnout dojmy z dobrovolnictví, přinést nové nápady na vylepšení, vyzdvihnout pozitiva dobrovolnictví, v čem bylo prospěšné jak pro organizaci, tak pro klienty i pracovníky Daliborky. Ovšem je důležité, aby byly řečená i negativa, která mohou být, protože jen díky nim se lidé s mentálním postižením mohou zlepšovat ve své činnosti a organizace v práci s lidmi s mentálním postižením jakožto dobrovolníky. Doporučovala bych získat zpětnou vazbu od organizace, ve které člověk s postižením vykonává dobrovolnickou činnost, od samotného člověka s postižením, pracovníků Domova Daliborky, ale i od klientů

organizace, ve které lidi s postižením vykonávají pozici dobrovolníků. Jejich spokojenost může být do budoucí spolupráce ta nejdůležitější. Doporučovala bych, aby tato evaluace byla individuální, a to v rámci polostrukturovaného rozhovoru, ten má oproti písemné formě mnoho výhod, lze se rovnou doptat na nejasné věci a lidé bývají otevřenější, než kdyby měli vše psát. Pokud by nenastal žádný problém u žádné ze stran, mohl by projekt pokračovat dále bez jakýchkoliv změn. Pokud by ovšem nastal nějaký problém, došlo by na fázi upravení podmínek.

Jako posledním z postupů poslední klíčové aktivity je **upravení podmínek**. Tato aktivita není povinná pro každého a nastala by pouze v případě, kdy by při druhé evaluaci byly nalezeny nějaké problémy, a to ať už s dobrovolníkem nebo s organizací nebo s klienty organizace. Pokud by byl nějaký problém s klientem Domova Daliborky jakožto s dobrovolníkem, doporučovala bych pracovníkům Domova Daliborka se na tento problém zaměřit a zkusit ho s klientem společnou snahou odstranit. Pokud by nastal problém ze strany organizace poskytující dobrovolnickou činnost, opět se snažit pomoci klientovi problém s organizací nějakým způsobem vyřešit, dopomoci mu s komunikací a doptávat se na problém, jak to lze vyřešit, aby nemusela být činnost přerušena. Pokud by problém přicházel ze strany klientů, u kterých člověk s mentálním postižením dělá dobrovolníka, doporučila bych pomoci člověku s postižením se zajímat o tento problém a v rámci seberozvoje pracovat na zlepšení. Pokud by ale klient trval na svém, organizace by měla člověka s postižením přearařit k jinému ze svých klientů, aby nemusela být činnost přerušena.

V tom, aby mohly být podmínky upraveny je velmi důležité naslouchat/aktivně naslouchat klientovi. Klient může říci, co ho na spolupráci překvapilo a čemu by se chtěl v budoucnu vyvarovat. V rozhovoru ho povzbuzovat, aby řekl co nejvíce věcí, co ho trápí a s čím je spokojen. Na základě toho, co řeknou, mohou být podmínky upraveny tak, aby byly spokojeny obě strany a spolupráce mohla pokračovat i nadále (viz kapitola 6). Pokud klientovi budeme aktivně naslouchat, může mít spokojený pocit, že ho někdo poslouchá, bere vážně, a to co říká opravdu k něčemu je. Navíc pokud bude spolupráce upravena podle klienta, bude se mu s dobrovolnickou organizací lépe spolupracovat. Nabude sebevědomí v tom, že jeho názor je cenný a v budoucnosti nebude mít strach se s ničím ohledně dobrovolnické činnosti se svěřit. Můžeme se tím vyvarovat situacím, kdy se klient bude bát říct nám, když by nastal nějaký problém.

Indikátorem naplnění jsou v této fázi evaluace kvalitně zpracované výstupy ze všech proběhlých rozhovorů. Ty budou obsahovat všechny fakta, kde rozhovor probíhal, jak dlouho trval a jaké si z něj tázající odnáší pocity a jak na něj působil dotazovaný. Zpracované rozhovory budou uloženy ve složce klienta, kterého se rozhovor týká.

Pokud by došlo v této klíčové aktivitě i ke kroku upravení podmínek, indikátor naplnění by kromě zpracovaných výstupů obsahoval i souhrnnou zprávu o provedených změnách.

11 Harmonogram – Ganttův diagram

V této kapitole je zobrazen Ganttův diagram projektu, ve kterém je vizualizace jednotlivých aktivit projektu. Nabízí rychlý přehled o jednotlivých krocích projektu a identifikaci případného zdržení. Je rozdělen podle tří klíčových aktivit a jejich postupů do jednotlivých měsíců v roce.

		2022		2023						2024			
		10	11	6	7	8	9	10	11	12	1	3	4
Identifikace dobrovolnické činnosti	Rozhovory	■	■										
	Nalezení poptávky	■											
	Kontaktování organizací	■											
	Participativní akční výzkum			■	■	■							
	Zhodnocení						■						
Realizace dobrovolnické činnosti	Příprava k realizaci							■	■				
	Realizace dobr. činnosti									■	■		
Evaluace	Evaluace											■	■
	Úprava podmínek												■

Tabulka 7: Ganttův diagram

12 Výstupy a výsledky projektu

Výstupem projektu bude docházení klientů Domova Daliborka do organizací poskytující dobrovolnickou činnost. Klientům bude nabídnuta možnost na trávení volného času a po společné domluvě s nimi bude i nalezena poptávka odpovídající jejich požadavkům.

Oslovené organizace, které souhlasili se zapojením lidí s mentálním postižením jako dobrovolníků v jejich organizaci, budou s klienty v kontaktu, budou je znát a budou vědět, co od nich mohou očekávat a budou s nimi pracovat v dostatečné míře, tak aby klientovi pomohli se začleňováním se do kolektivu organizace.

Klienti budou proškoleni v oblasti dobrovolnické činnosti, budou vědět, na koho se obrátit, kdyby nastal nějaký problém, budou seznámeni s určitými situacemi, které mohou nastat v rámci různých oblastí dobrovolnictví a budou proškoleni, jak by na takové situace měli reagovat a řešit je.

Předpokládaným **výsledkem** projektu je pomoci lidem s mentálním postižením nabýt více sebevědomí a pomoci jim začleňovat se do komunity, resp. společnosti v okolí Prostějova, rozšiřovat seznam jejich pracovních zkušeností v životopise, vytvářet nové sociální vazby či role ve společnosti atd. Ukázat organizacím poskytující dobrovolnickou činnost, že lze pracovat také s lidmi s postižením na pozici dobrovolníka a rozšířit tím i seznam organizací, které by o inkluzivní dobrovolnictví měli zájem. Vytvořit inkluzivní prostředí pro další dobrovolníky s postižením, například i z jiných organizací nejen z Domova Daliborka.

Návazným výsledkem je také posílení spolupráce mezi jednotlivými organizacemi, což může směřovat ke zlepšení souhry a účinnosti různých programů a služeb, které jsou určeny pro tuto cílovou skupinu.

13 Popis přidané hodnoty projektu

Tento projekt by měl nabídnout lidem s mentálním postižením smysluplnější možnosti, jak trávit svůj volný čas a zároveň dělat to, co je baví, a ještě k tomu navíc získávat nové dovednosti nebo rozvíjet a upevňovat ty, které klient již má. Klienti Domova Daliborka budou po ukončení projektu mít větší sebevědomí a budou se cítit užiteční a potřební ve společnosti. Budou mít větší motivaci pro to se zlepšovat a posouvat dále. Projekt povede k rozšíření zkušeností v životopisech jednotlivých klientů, což jim v pozdější době může velmi pomoci při získávání zaměstnání. Projekt může klientovi pomoci naučit se lépe komunikovat, sám si vyřizovat věci a sám si vyjednávat podmínky atd.

Pro organizace poskytující dobrovolnickou činnost může projekt otevřít nové možnosti, jak získávat dobrovolníky. Také by projekt mohl vést k vypracování pracovních postupů, jak pracovat a organizovat práci s dobrovolníky s postižením. Mohl by dále ulehčit rozhodování organizacím, které hledají dobrovolníky a v rámci projektu nebyly osloveny. Uvidí, že a jak v jiných organizacích inkluzivní dobrovolnictví funguje.

Na druhou stranu může projekt pobídnout i jiné sociální služby, aby se samy pokusily své klienty zapojovat ještě více do běžné společnosti, a to cestou inkluzivního dobrovolnictví.

Přínos projekt může mít samozřejmě i pro běžné občany ve společnosti, kterým může ukázat, že lidé s postižením nemusí být jen pasivními příjemci, ale mohou se aktivně podílet na rozvoji společnosti, což může vést ke snížení diskriminace například právě v okolí města Prostějova.

14 Logframe projektu

	Logika intervence	Objektivní ověřitelné ukazatele úspěchu	Zdroje a prostředky pro ověření	Předpoklady a rizika
Záměr	Dojde k posílení sebevědomí a zkušeností klientů Domova Daliborka (dále jako DDA). Dobrovolnictví bude rozvíjet jejich dosavadní dovednosti a budou získávat nové.	Zpracované výstupy z proběhlých rozhovorů z evaluace.	Záznamy pracovníků DDA o práci s klienty.	
Cíl	Zapojení klientů DDA do dobrovolnické činnosti, která jim bude vyhovovat, naplňovat a rozvíjet.	Docházka klienta, ve kterých dnech byl v dobrovolnické organizaci.	Docházkový list klienta.	Zájem klientů o dobrovolnickou činnost.
Výstupy	Zlepší se přístup organizací a bude docházet k většímu zapojování lidí s mentálním postižením do dobrovolnictví.	Seznam oslovených organizací poskytující dobrovolnickou činností, které souhlasily se zapojením lidí s mentálním postižením. Seznam lidí s mentálním postižením, kteří by se rádi zapojili do dobrovolnické činnosti.	Zpracované výstupy z rozhovorů.	Organizace jsou ochotny přistoupit na inkluzivní dobrovolnictví, jsou ochotny přijmout všechny výhody i rizika, která s sebou přináší a snažit se jim předejít.

Klíčové činnosti	Identifikace dobrovolnické činnosti, realizace, evaluace	Klienti, sociální pracovníci, klíčoví pracovníci, pracovníci v dobrovolnických organizacích.	Harmonogram aktivit projektu	Spolupráce pracovníků DDA s klienty. Spolupráce pracovníků DDA s organizacemi poskytující dobrovolnickou činnost. Spolupráce organizací s klienty DDA.
				Vstupní podmínky: Klienti mají zájem zapojit se do dobrovolnické činnosti.

Tabulka 8: Logframe projektu

15 Rozpočet

Vzhledem k tomu, že bude projekt realizován v konkrétní sociální službě a nejde o investiční projekt, je rozpočet zpracován v jednodušší, zkrácené formě.

Kategorie nákladů	Výpočet nákladů			Poznámky
	Cena za jednotku (Kč)	Počet jednotek	Celkem (Kč)	
Osobní výdaje			23 950	
Sociální pracovník	150	9	1 350	Pomoc při vyřizování, doprovázení.
Pracovník v sociálních službách	120	30	3 600	Nácvik dovedností.
Koordinátor projektu	200	20	4 000	Koordinace celého projektu
Vzdělávání dobrovolníků	1500	10	15 000	Školení.
Provozní náklady			2 600	
Logistika	0	0	0	Peníze na dopravu dobrovolníků.
Materiál	200	7	1 400	
Monitorování a vyhodnocení	120	10	1 200	Bude prováděno pracovníky v soc. službách.

Tabulka 9: Rozpočet projektu

V tabulce výše je rozpočet projektu rozdělený do dvou hlavních složek nákladů: osobní výdaje a provozní náklady.

V **osobních výdajích** jsou obsaženy průměrné mzdy pracovníků. Přičemž sociální pracovník bude mít na starosti pomoc klientům, kteří chtějí vykonávat dobrovolnickou činnost při vyřizování záležitostí týkajících se například smlouvy nebo také při doprovodu klientů do organizace, dopomoc při spolupráci s dobrovolnickou organizací apod.

Dále jsou uvedeny mzdy pracovníků v sociálních službách, jejichž nejdůležitějším úkolem bude nácvik dovedností s klienty, aby jejich příprava byla co nejpečlivější a zamezilo se tak vzniku nenadálým problémům.

Koordinátor projektu bude mít za úkol provést a zpracovat rozhovory s klienty, kontaktovat organizace poskytující dobrovolnickou činnost a zpracovat jejich odpovědi. Provést a zpracovat rozhovory s vedoucí služby, ředitelem a sociálním pracovníkem. Udělat analýzu potřebnosti a vše s ní spojené.

Poslední položkou osobních výdajů je vzdělávání dobrovolníků. Každý dobrovolník, který se chce zapojit do dobrovolnické činnosti, bude mít celkem dvě hodiny vzdělávání dobrovolníků. Nyní se chce zapojit 5 lidí, tudíž zatím počítám celkem s 10 hodinami.

Do **provozních nákladů** jsem zařadila jako první logistiku, pod kterou je zahrnuto především dojíždění a doprava klientů do dobrovolnických organizací. V našem případě vychází na 0 Kč z důvodu, že v Olomouckém kraji lidé vlastníci průkaz ZTP a ZTP/P mají dopravu po kraji zdarma.

Do položky materiál řadím náklady spojené s pořízením si potřebných věcí spojených s výkonem dobrovolnické činnosti, například pořízení si kancelářských potřeb jako jsou složky, do kterých si klienti budou ukládat smlouvy a docházky.

Poslední jsem napsala monitorování a vyhodnocení. To bude prováděno pracovníky v sociálních službách, takže výpočet vycházel z průměrné mzdy pracovníka v sociálních službách a hodin, které stráví monitorováním.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření projektu, který bude možný následně realizovat, a to s cílem zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti v různých oblastech dobrovolnictví. Půjde o klienty chráněného bydlení konkrétní organizace, kterou je Domov Daliborka Charity Prostějov.

K tomu bylo potřeba vypracovat v první polovině práce zakotvení tématu v legislativě, v sociální práci a teoriích a metodách sociální práce a udělat rešerši podobných projektů a odborných zdrojů.

Co se týká odborných zdrojů a podobných projektů, bylo nalezeno celkem 10 zdrojů podobného tématu, jako je to moje. Jedná se například o výzkumy, projekty nebo organizace zprostředkovávající dobrovolnickou činnost lidem se zdravotním postižením. Jedná se o výzkumy a projekty z různých zemí světa jako jsou Spojené státy americké, Anglie nebo Rusko. A všechny z těchto zdrojů se přiklání pro myšlenku zapojování lidí se zdravotním postižením do dobrovolnické činnosti.

V rámci teorií a metod sociální práce se v práci pracuje především s na osobu zaměřeným přístupem, participativní přístup, podporou nezávislosti, anti-opresivní přístupem a kognitivně-behaviorální teorií. Ke každému přístupu a teorii je rozepsáno proč právě tato teorie/přístup se hodí pro tento projekt a jeho praktické využití.

V oblasti sociální politiky se téma zapojení lidí s mentálním postižením dotýká hlavně principů sociální politiky a politiky nezaměstnanosti – to především přes chráněná pracovní místa a aktivační programy.

Také bylo zapotřebí vypracovat analýzu potřebnosti, která by potvrdila poptávku po této oblasti dobrovolnické činnosti. Ta byla provedena oslovením klientů, kterých by se měl projekt dotýkat, potencionálních organizací, které by dobrovolnickou činnost měli poskytovat a také vedoucí služby a ředitele Charity v Prostějově. Analýza potřebnosti vyšla s velmi pozitivními výsledky a zjistila jsem, že by o realizaci tohoto projektu byl zájem ze všech stran.

Konkrétnější popis jednotlivých klíčových aktivit následuje v druhé polovině práce. Jsou celkem tři a každá z klíčových aktivit je rozepsána do jednotlivých kroků, jak jdou postupně za sebou a u každé z nich je také uveden indikátor jejího naplnění.

Docházení klientů do organizací poskytující dobrovolnickou činností je výstupem projektu a výsledkem pak pomoc lidem s mentálním postižením rozvíjet jejich sebevědomí, začlenit se do společnosti a umístit je na trh práce po získání dostatečných zkušeností v rámci dobrovolnické činnosti.

V popisu přidané je popsáno, jak projekt prospěje nejen klientům Domova Daliborka, ale také organizacím, které poskytují dobrovolnickou činnost, pomůže jim otevřít nové možnosti spolupráce s další cílovou skupinou dobrovolníků. Také lze říci, že může být přínos i pro občany běžné společnosti s tím, že jim ukáže, že lidé s postižením

nemusí být jen pouze pasivní příjemci sociálních služeb a dávek, ale mohou být aktivními občany společnosti.

Pokud bych měla vše shrnout, zjistila jsem, že je můj navrhovaný projekt realizovatelný a je z podstatné části připraven pro předložení a následnou realizaci. Cíl této mé bakalářské práce byl tedy naplněn.

Bibliografie

- Evropský rok mládeže: dobrovolnická činnost. In: Evropská komise: Oficiální internetová stránka Evropské unie [online]. Bratislava: Evropský orgán pro pracovní záležitosti, 2022 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://eures.ec.europa.eu/european-year-youth-volunteering-2022-05-12_cs
- Zapojte se do dobrovolnictví. Adra [online]. Praha, c2020-2023 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://adra.cz/pridejte-se/zapojte-se-do-dobrovolnictvi/>
- KAPRIOVÁ, Kristýna. Dobrovolnictví a společenská participace osob s mentálním postižením [online]. České Budějovice, 2018 [cit. 2023-01-30]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Mgr. Aneta Marková, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/gg0weq/26561285>.
- LANGEROVÁ, Veronika. Dobrovolnický program „Otevřené dveře“: Dobrovolníci v Domově Pramen [online]. Praha, 2010 [cit. 2023-01-30]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Marie Ortová. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/36921/BPTX_2010_1_11270_RZSZPSP05_177731_0_99220.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Staňte se dobrovolníkem. Maltéžská pomoc, o. p. s. [online]. Praha [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://maltezskapomoc.cz/zapojte-se/stante-se-dobrovolnikem/>
- V Česku je na 1,5 milionu dobrovolníků, jejich činnost má hodnotu až 38 miliard. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, c2023 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/v-cesku-je-na-1-5-milionu-dobrovolniku-jejich-cinnost-ma-hodnotu-az-38-miliard.aspx>
- HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. Denotace inkluzivního vzdělávání s odkazem pro vzdělávací praxi v České republice. Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově [online]. 2013, 252-258 [cit. 2023-01-30]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: https://pages.pdf.cuni.cz/pedagogika/files/2013/08/Pedag_13_2_Denotace_H%C3%A1jkov%C3%A11.pdf
- UBIAS, Emil. Problematika dobrovolnictví v prostředí internetu [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-30]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Ing. Martin Souček, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/46805/120068304.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- PIŠTĚKOVÁ, Radka. Motivace dobrovolníků [online]. České Budějovice, 2007 [cit. 2023-01-30]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková. Dostupné z: <https://theses.cz/id/lr1xi6/401854>.

- HOŠKOVÁ, Jitka. Zaměstnávání osob s mentálním postižením [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-30]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Šiška, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/125490/130300974.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- HALL, Christopher, Suvi RAITAKARI a Kirsi JUHILA. Deinstitutionalisation and 'Home Turn' Policies: Promoting or Hampering Social Inclusion?. Social Inclusion [online]. Cogitatio Press, 2021, 9(3), 179–189 [cit. 2023-01-30]. ISSN 2183-2803. Dostupné z: <https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/4300/4300>
- TRUTNOVSKÁ, Renata. Fungování dobrovolnictví v ČR — současné trendy a dobrovolnické programy. In: Fórum sociální práce [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2016, s. 69-76 [cit. 2023-01-30]. ISSN 2336-6664. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96477/1483956_romana_trutnovska_69-76.pdf?sequence=1
- Transformace sociálních služeb [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/transformace-socialnich-sluzeb>
- Výběrové šetření osob se zdravotním postižením. In: Český statistický úřad [online]. Praha: Odbor statistik rozvoje společnosti, 2019 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/90600407/26000619.pdf/b1d5a2b3-a309-4412-a962-03d847d3d1a0?version=1.5>
- Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/koncepce-podpory-transformace-pobytovyh-socialnich-sluzeb>
- REJFKOVÁ, Eliška. Sociální práce s lidmi s mentálním a kombinovaným postižením [online]. Hradec Králové, 2020 [cit. 2023-02-01]. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Lucie Smutková, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ufbvqu/37956653>.
- VALENTOVÁ, Kristýna. Lidé s mentálním postižením na trhu práce v ČR [online]. Praha, 2009 [cit. 2023-02-01]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí práce Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/170429/120115634.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- HASALA, Andrea. Úloha sociálního pracovníka a potřeby rodin klientů se vzácným onemocněním [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2023-02-01]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra

- křesťanské sociální práce. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Libor Novosád, Ph.D.
Dostupné z: https://theses.cz/id/uf6ng4/BP_Hasala_2016.pdf.
- The Arc: Inclusive Volunteering [online]. Washington DC: The Arc, c2021 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://thearc.org/our-initiatives/inclusive-volunteering/>
- Etický kodex sociálního pracovníka České republiky [online]. Česká asociace sociálních pracovníků, 2012 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://profesni-svaz-socialnich-pracovniku.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex.pdf>
- Mencap: Learning Disability [online]. Londýn [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.mencap.org.uk/>
- POSPÍŠILOVÁ, Tereza a Aneta MARKOVÁ. Možnosti a limity inkluzivního dobrovolnictví. In: VÚPSV RILSA [online]. Praha, 2017 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.vupsv.cz/wp-content/uploads/2021/04/Pospisilova-Tereza-Moznosti-a-limity-inkluzivniho-dobrovolnictvi.-FSP_c.-5-2017.pdf
- TRNAVSKÁ, Lucie. Podporované zaměstnávání [online]. Brno, 2006 [cit. 2023-02-04]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Dagmar Opatřilová, Ph.D. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/opxu9/BP-text.pdf>.
- Koordinátor dobrovolníků. In: Národní soustava povolání: Otevřená a všem dostupná databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, c2017 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/koordinator-dobrovolniku>
- MILLER, Kimberly D., Stuart J. SCHLEIEN, Cecilia RIDER, Crystal HALL, Megan ROCHE a James WORSLEY. Inclusive Volunteering: Benefits to Participants and Community. THERAPEUTIC RECREATION JOURNAL [online]. 2002, 36.(3.), 247-259 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/237079831_Inclusive_volunteering_Benefits_to_participants_and_community
- PULLA, Venkat. Strengths-Based Approach in Social Work: A distinct ethical advantage. International Journal of Innovation: Creativity and Change [online]. 2017, 3(2), 97-114 [cit. 2023-04-07]. ISSN 2201-1315. Dostupné z: https://acuresearchbank.acu.edu.au/download/093f3d941864d650478eb04c5a03f85956ebb2704fe455a9ab2c28a04a9b0dba/582590/OA_Pulla_2017_Strengths_based_approach_in_social_work.pdf
- GORLOVA, Natalia Ivanovna, Zulfiya Alimzhanovna TROSKA, Vladimir Antonovich SOLOGUB, Tatyana Vitalevna VASILYEVA a Elena Valerevna SKRIPCHENKOVA. The Model of Inclusive Volunteering as a Condition for the Socialization of Disabled People: Research and Results. Indian Journal of Science and Technology [online]. 2016, 9(36) [cit. 2023-03-16]. ISSN 0974-5645. Dostupné

- z: <https://indjst.org/articles/the-model-of-inclusive-volunteering-as-a-condition-for-the-socialization-of-disabled-people-research-and-results>
- MARKOVÁ, Aneta. Volunteering of people with disability. Kontakt: Journal of nursing and social sciences related to health and illness [online]. 2020, 22(3), 200-206 [cit. 2023-03-16]. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <https://dspace.jcu.cz/handle/123456789/799>
- DONAHUE, Kim, Christine GOODALL, Véronique JOCHUM a Diaga KAMERADE. VOLUNTEERING TOGETHER: INCLUSIVE VOLUNTEERING AND DISABLED PEOPLE: A report for Spirit of 2012 [online]. In: Londýn: Institutem pro výzkum a vzdělávání o.s., 2022 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://spiritof2012.org.uk/wp-content/uploads/2022/05/SPR010-Inclusive-volunteering-report_AW.pdf
- CVApp.cz. (2021). Jak napsat životopis: Psaní o pracovních zkušenostech v životopise. [online] [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://cvapp.cz/jak-napsat-zivotopis/psani-o-pracovnich-zkusenostech-v-zivotopise>
- MARKOVÁ, Aneta. Fenomén inkluze v dobrovolnictví: výzkum dobrovolnické činnosti osob s postižením [online]. Kontakt, 2018, roč. 10, č. 1 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: https://kont.zsf.jcu.cz/artkey/knt-201801-0009_fenomen-inkluzivni-dobrovolnictvi-vyzkum-dobrovolnicke-cinnosti-osob-s-postizenim.php?l=cz
- Europass.cz. (n.d.). Jak napsat životopis: Jak do životopisu vyplnit vzdělání a pracovní zkušenosti. [online] [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://europass.cz/rady-a-tipy/jak-napsat-zivotopis/jak-do-zivotopisu-vyplnit-vzdelani-a-pracovni-zkusenosti>
- MATULOVÁ, Soňa. Volný čas a možnosti zkvalitnění jeho trávení u osob s mentálním postižením v Domově Daliborka. Olomouc, 2022. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Pavlína Jurníčková, Ph. D
- MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2016, 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9.
- MICHALÍK, Jan. Zdravotní postižení a pomáhající profese. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-859-3.
- SOLOVSKÁ, Vendula, Martina KUNČÍKOVÁ, Petra JURKOVIČOVÁ a Markéta PAVLÍKOVÁ. Rozvoj dovedností dospělých lidí s mentálním postižením. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0369-8.
- UZLOVÁ, Iva. Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-764-0.
- PÖRTNER, Marlis. Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadující trvalou péči. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-582-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

OREL, Miroslav. Psychopatologie: Nauka o nemocech duše. 3. aktu. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-2529-6.

KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 6. přepr. a aktu. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

GOJOVÁ, Alice. Teorie a modely komunitní práce. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 8073681544.

TAKET, Ann, Beth R. CRISP, Melissa GRAHAM, Lisa HANNA a Sophie GOLDINGAY. Practising Social Inclusion. Routledge, 2013. ISBN 9780415531078.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením: Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s. In: Mezinárodní smlouvy. ISSN 1210-5395.

Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě) [online]. Zákon č. 198/2002 Sb. 2002 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>

Zákon o zaměstnanosti [online]. Zákon č. 435/2004 Sb. 2004 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: Sbirka zákonů [online]. 1. 1. 2007 [cit. 2023-04-23]. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Seznam tabulek a obrázků

Obrázek 1: Oblasti znevýhodnění zdravotně postižených dobrovolníků (Spirit of 2012, 2020)	27
Tabulka 1: Rozdělení času klientů do jednotlivých kategorií podle počtu hodin v nastaveném časovém úseku (Matulová, 2022)	52
Tabulka 2: Oblasti zapojení klientů do dobrovolnické činnosti	56
Tabulka 3: Odpovědi organizací hledající dobrovolníky	59
Tabulka 4: Management rizik a pravděpodobnost.....	63
Tabulka 5: SWOT analýza projektu	65
Tabulka 6: Klíčové aktivity a indikátory naplnění	68
Tabulka 7: Ganttův diagram	75
Tabulka 8: Logframe projektu	82
Tabulka 9: Rozpočet projektu.....	83

Anotace

Dobrovolnictví může být přínosné a má spoustu výhod pro mnoho lidí s mentálním postižením. Může jim pomoci při hledání zaměstnání nebo i v jejich postavení ve společnosti a v navazování nových kontaktů, také může posilovat jejich sebevědomí a motivaci.

Lidé s mentálním postižením, se kterými jsem se v této práci rozhodla spolupracovat, mají spoustu volného času, který by se dal využít smysluplně a zároveň tak, aby to tu osobu naplňovalo, rozvíjelo a třeba i to bylo nápomocné dalším lidem. Oslovení lidé s mentálním postižením jsou klienty chráněného bydlení Domova Daliborka, které spadá pod Charitu v Prostějově, a projevíli zájem o to zapojit se do dobrovolnické činnosti a získávat nové zkušenosti a zážitky, proto jsem se rozhodla věnovat se tomuto tématu, oslovit dobrovolnické organizace a zjistit, zda by byl zájem o inkluzivní dobrovolnictví.

Tato práce si v návaznosti na to klade za cíl vytvoření projektu na zapojení lidí s mentálním postižením do dobrovolnické činnosti v různých oblastech dobrovolnictví. Půjde o klienty chráněného bydlení konkrétní organizace, kterou je Domov Daliborka, která spadá pod Charitu Prostějov.

Klíčová slova: inkluzivní dobrovolnictví, lidé s postižením, dobrovolnictví, inkluze, přínosy a bariéry inkluzivního dobrovolnictví.

Volunteering can be rewarding and has many benefits for many people with learning disabilities. It can help them in finding employment or in their position in society and in making new contacts, and it can also boost their self-esteem and motivation.

The people with intellectual disabilities that I have chosen to work with in this work have a lot of free time that could be used in a meaningful way and also in a way that fulfils and develops that person and maybe even helps other people. The people with mental disabilities I approached are clients of the Protected Housing „Domov Daliborka“, which is part of the Charity in Prostějov, and they expressed interest in getting involved in volunteering and gaining new experiences, so I decided to pursue this topic, approach volunteer organizations and see if they would be interested in inclusive volunteering.

Following on from this, this thesis aims to develop a project to engage people with intellectual disabilities in different areas of volunteering. It will be about the clients of the sheltered housing of a particular organization, which is the „Domov Daliborka“, which is part of the Prostějov Charity.

Keywords: inclusive volunteering, people with disabilities, volunteering, inclusion, benefits and barriers of inclusive volunteering.